

**KUR'AN-I KERİM'DE “EL” VE “YÜZ” KELİMELERİNİN YER ALDIĞI
DEYİMLERİN TÜRKÇE ÇEVİRİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

HÜSEYİN SELİM KOCABİYİK

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

EYLÜL 2016

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Hüseyin Selim
Soyadı : Kocabıyık
Bölümü : Arapça Öğretmenliği
İmza :
Teslim tarihi : 01/09/2016

TEZİN

Türkçe Adı : Kur'an'ı Kerim'de "El" ve "Yüz" Kelimelerinin Yer Aldığı
Deyimlerin Türkçe Çevirilerinin Değerlendirilmesi

İngilizce Adı : Evaluation of Turkish Translations of the Idiomatic Words of
"Hand" and "Face" in the Qur'an

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Hüseyin Selim Kocabıyık

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

.....tarafından hazırlanan“.....

.....” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından
oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi
..... Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Mehmet Hakkı Suçin

Arapça Öğretmenliği, Gazi

Başkan: Doç. Dr. Mehmet Hakkı Suçin

Arapça Öğretmenliği, Gazi

Üye: Yrd. Doç. Dr. İbrahim Özay

Arapça Öğretmenliği, Gazi

Üye: Yrd. Doç. Dr. Derya Adalar Subaşı

Arap Dili Edebiyatı Ankara Üni.

Üye: (Ünvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Tez Savunma Tarihi: ...15...../...08../.....2016.....

Bu tezin..... Anabilim Dalı’nda Yüksek
Lisans / Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Ülkü Eser Ünaldı

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

KUR’AN-I KERİM’DE “EL” VE “YÜZ” KELİMELERİNİN YER ALDIĞI DEYİMLERİN TÜRKÇE ÇEVİRİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hüseyin Selim Kocabıyık

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Eylül 2016

ÖZ

Bu araştırmanın amacı batılı çeviribilimcilerin kuramları ışığında Kur’an’da, deyimisel anlamda ve eşdizimsel mahiyette kullanılan beden organları çevirilerini analiz etmektir. Araştırmada kullanılan yöntem doküman incelemesidir. Çalışmada sırasıyla, atıf yapılacak kuramlar hakkında literatür taraması, analiz ve bulguların tartışıldığı bölümler yer almaktadır. Bu araştırmanın temel argümanlarından biri, bilimsel bir çeviri analizinin kuramsal çerçeveye oturtulması, doğru-yanlış analizi düzeyinde kalmaması gerektiğidir. Bu araştırmanın problem durumu ise beş farklı Kur’an’ı Kerim mealindeki beden organları çevirilerinin ne düzeyde olduğudur. Bu araştırmanın sonuç bölümünde, “el” kelimesinin çevirilerinde sıklıkla Biçimsel Eşdeğerliğin sağlandığı, “yüz” kelimesinin çevirilerinde de, Dinamik Eşdeğerliğin daha fazla kullanıldığı gibi bulgular saptanmıştır.

Bilim Kodu: Arapça Öğretmenliği

Anahtar Kelimeler: Çeviri Kuramları, Semantik, Eşdeğerlik, Deyimsel

Sayfa Adedi: 46

Danışman: Doç. Dr. Mehmet Hakkı Suçin

EVALUATION OF TURKISH TRANSLATIONS OF THE IDIOMATIC WORDS OF “HAND” AND “FACE” IN THE QUR’AN

M.S. DISSERTATION

Hüseyin Selim Kocabıyık

**GAZI UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL
SCIENCES**

September 2016

ABSTRACT

This study meticulously analyzes the translations of the collocational and idiomatic body organs which the Qur’an entails, in the translations of five prominent translators of the Qur’an. This study elucidates that the ultimate provenance of a translation criticism is its theoretical framework and it argues that, in order to contribute to knowledge a translation criticism should studiously eschew the prevailing error analysis method of criticism. The methodology used in this study is literature review. This study respectively gives information about the relevant theories, analyzes the translations and discusses the findings. The state of problem of this study is the question of what are the degrees of translations of collocational and idiomatic body organs that are used in the Qur’an. One of the findings of this study are in terms of Formal and Dynamic Equivalence in which Formal Equivalence has been commonly used in the translations of the word “hand” whereas in the translations of the word “face” is vice versa.

Science Code: Teaching Arabic As a Second Language

Key Words: Translation Theories, Semantic, Equivalence, Idiomatic

Number of Pages: 46

Supervisor: Associate Professor Mehmet Hakkı Suçin

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iv
ABSTRACT.....	v
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 2.....	7
ARAŞTIRMAYLA İLİŞKİLİ ÇEVİRİ YAKLAŞIMLARI.....	7
Nida'nın Kuramı	7
Popovic'in Kuramı	10
Newmark'ın Kuramı.....	11
Toury'nin Normlar Kuramı	12
Süreç Öncesi Çeviri Normları.....	12
Çeviri Süreci Normları	13
<i>Metinsel-Dilsel Normlar</i>	14
Vinay ve Darbelnet'in Kuramı.....	14
Venuti'nin Kuramı	16
BÖLÜM 3.....	19
KUR'AN-I KERİM'DE “EL” VE “YÜZ” KELİMELERİNİN YER ALDIĞI DEYİMLERİN ÇEVİRİLERİ	19
“El” Kelimesinin Yer Aldığı Deyimler	19
Ali İmran 73	19

Maide 64	22
Fetih 10	26
Sad 75	27
Müminun 6	29
Nisa 3	31
Nisa 25	32
“Yüz” Kelimesinin Yer Aldığı Ayetler	34
Bakara 115	35
Bakara 272	36
Rum 38	39
Nisa 125	41
SONUÇ	45
KAYNAKÇA	47

BÖLÜM 1

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca, özellikle bireyler arasındaki iletişimin nasıl sağlanacağı söz konusu olduğunda çeviri her zaman çok önemli bir yere sahip olmuştur. Birçok ülkeden, önemli kuramlar ortaya atan çeviribilimciler ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra, çeviri henüz bir bilim olarak kabul edilmeye başlanmadan önce bile yabancı dil öğretimi altında bir dal olarak ehemmiyetini korumuştur zira çeviriyi tamamen saf dışı bırakarak yabancı dil öğretimi oldukça güçtür.

Çeviri ilk kez 1972 yılında İngiliz akademisyen Holmes (2000) tarafından bir bilim olarak dile getirilmiştir. Holmes'un sayesinde çevirinin artık bir bilim olarak kabul edilmeye başlanması daha sonra ortaya atılacak olan kuramlara da zemin hazırlamıştır. Holmes'un, çeviri tarihine sağladığı böylesine önemli bir katkıdan sonra artık çeviri alanı sadece bağımsız bir ihtisas haline gelmekle kalmamış aynı zamanda betimleme, kuram ve uygulama olarak üç bölüme ayrılmıştır. Bir terim olarak çevirinin, birkaç anlamından söz etmek mümkündür. Bu terim, çevrilmiş metinlerle ilgili olan ihtisas alanını tanımlamak ya da çeviriyi oluşturma eylemi için kullanılabilir. Çeviri süreci, orijinal dilindeki bir metni başka bir dile yazılı veya sözlü olarak aktarmakla gerçekleşir.

Holmes (2000, s.8), Çeviribilim'i, çeviri eylemi ve çeviriler konusundaki sorunları ele alan ihtisas olarak tanımlamaktadır. Çeviribilim terminolojisinde orijinal metne “kaynak metin” (source text) adı verilmekte, çevrilmiş olan metin de, “erek metin” (target text) olarak isimlendirilmektedir.

Bilimsel bir çeviri analizi, başka bir deyişle çeviri eleştirisi “hata avcılığı” değildir. Reiss (2000, s.4) bu gerçeğin altını çizmektedir. Bu nedenle de çeviri analizinin kuramsal bir çerçeveye oturtulabilmesi son derece önemlidir. Bir çeviri eleştirisini kuramsal çerçeveye oturtabilmek de erek metnin analizini yaparken çevirmenin yaptığı seçimlere kuramsal açıklamalar getirmek, çevirinin hangi kuramsal çerçeveye oturtulabileceğini irdelemekle mümkündür. Bu bilgilerden

de anlaşılabacağı üzere bilimsel çeviri eleştirisi yapacak bir bireyin çeviribilim literatürüne aşina olması kaçınılmazdır. Aksi takdirde yapılan eleştiri bilimsellikten uzak kalacak, sadece doğru-yanlış analizinden ibaret olacaktır.

Bu araştırmada Diyanet Vakfı (1993), Bayraktar Bayraklı (2007), Edip Yüksel (2000), Elmalılı Hamdi Yazır (2014), ve Yaşar Nuri Öztürk'ün (2008), hazırlamış olduğu meallerdeki deyimisel anlamı olan beden organlarının çevirileri analiz edilecektir. Araştırmada beden organı sadece “el” ve “yüz” sözcükleriyle sınırlıdır. Bu nedenle diğer beden organlarının eşdizimlik durumları bu araştırmanın dışındadır. Bu araştırmanın problem durumu Türkiye’de yapılmış olan meallerdeki “el” ve “yüz” kelimelerinin geçtiği deyimlerin çevirilerinin ne düzeyde olduğudur.

Kur'an'da yer alan söz konusu deyimisel ifadeler çeviribilim literatüründe yer alan bazı parametreler ışığında değerlendirilecektir. Bu parametreler Nida'nın, (1964) ilk defa ortaya attığı “Biçimsel Eşdeğerlik” ve “Dinamik Eşdeğerlik” kavramı, Venuti'nin (2008) bahsettiği “Yerileştirme ve “Yerelleştirme” kuramı, Toury'nin (2012) normları, Newmark'ın (1981), geliştirdiği “Semantik ve İletişimsel Çeviri,” Popovic'in (1970), ortaya koyduğu “Değiş Kaydırma” kavramı ile Vinay ve Dalbelnet'in (1995), geliştirdikleri iki çeşit çeviri stratejisiyle yedi çeşit çeviri prosedürüdür.

Bu kuramcılar tarafından ortaya atılan her bir yaklaşım, yapılan çevirilerin, değişik bilimsel (kelime düzeyinde, normlar bağlamında, okuyucu ile metin arasındaki ilişki, çevirinin kaynak metin okuyucusuyla erek metin okuyucusu arasında oluşturduğu etkinin benzer olup olmadığı gibi) düzeylerde ele alınmasını sağlayarak her bir yaklaşımın ortaya koyduğu tartışma ile, analiz daha derin bilimsel boyutlara ulaşacaktır. Her bir kuram vasıtasıyla, yapılmış çevirilerin daha farklı bir yönü değerlendirilerek analiz, tek değil çok yönlü olarak irdelenecektir.

Çeviribilimin 1970'lerde ilk defa bir bilim olarak kabul edilmeye başlanmasından günümüze kadar olan süreçte en çok tartışma konusu olan olgunun eşdeğerlik kavramı olduğu bir gerçektir. Bu nedenle de Nida, (1964) Toury, (2012) Popovic (1970) gibi birçok çeviri kuramcısı eşdeğerlikle ilgili kendi yaklaşımlarını öne sürmüştür. Bu yaklaşımların büyük bir kısmının birbiriyle benzerlik gösterdikleri yadsınamaz niteliktedir ancak her bir yaklaşımın kendine has bir terminolojisi bulunmaktadır. Yukarıda bahsi geçen kuramlardan kısaca söz edilip araştırmayla nasıl bir ilgisi olduğu açıklanacaktır.

Çeviribilim alanına damgasını vuran çeviribilimcilerden biri Eugene Nida'dır. Nida (1964), “Biçimsel Eşdeğerlik” ve Dinamik Eşdeğerlik” diye tanımladığı iki eşdeğerlikten söz

etmektedir. Biçimsel Eşdeğerlik kaynak metnin normlarına sadık kalarak, başka bir deyişle kelimesi kelimesine yapılmış çeviridir.

Nida tarafından ortaya atılan Biçimsel Eşdeğerlik kavramı “biçimsel uyuşma” olarak da adlandırılmaktadır. Dinamik Eşdeğerlik ise kaynak metni erek kültüre yaklaştırarak, erek kültür okuyucusunda da kaynak metnin kendi okurlarında yarattığı aynı etkiyi yaratarak yapılan çeviridir (Suçin, 2013, s.39-40).

Peter Newmark (1981), “Semantik Çeviri” ve “İletişimsel Çeviri” şeklinde iki çeviriden bahsetmektedir. “Semantik Çeviri” Biçimsel Eşdeğerlikle, “İletişimsel Çeviri” ise Dinamik Eşdeğerlik ile benzerlik göstermektedir. Ancak Newmark, zaman uyumsuzluğu olan durumlarda iletişimsel çevirinin mümkün olmadığı hususuna dikkat çekmektedir.

Vinay ve Darbelnet ise (1995), “Direkt Çeviri” ile “Dolambaçlı Çeviri” diye adlandırdıkları iki çeviri stratejisi ve yedi çeviri prosedürü geliştirmişlerdir. Bu yedi çeşit çeviri prosedüründen üçü “Direkt Çeviriye” dördü “Dolambaçlı Çeviriye” aittir.

Anton Popovic de (1970), Nida’nın Dinamik Eşdeğerliğiyle benzerlik gösteren “Değiş Kaydırma” kavramını ortaya atmıştır. Bu çeviribilimciye göre çeviride eşdeğerlik değil, ancak değiş kaydırmalar olabilir. Çevirmen çevireceği metnin anlaşılma düzeyini yükseltmek için erek kültürün normlarına uyan bir çeviri yapmalıdır. Bu da beraberinde, bazı değiş kaydırmaları getirebilmektedir. Popovic bu kuramıyla Dinamik Eşdeğerliğe bir hayli fazla benzeyen bir kavramı, değişik bir terminolojiyle literatüre sokmuştur.

Toury, (2012, s.79), eşdeğerlik konusunu çeviri normları bağlamı içinde ele almaktadır. Ona göre eğer bir çeviri kaynak kültürün normlarına yakınsa bu, “yeterli” bir çeviridir. Ama eğer yapılmış bir çeviri erek kültürün normlarına yakınsa o zaman “kabul edilebilir” bir çeviridir. “Yeterli” bir çeviri yapmak hedefleniyorsa çeviri kaynak dilin ve kültürün normlarına tabi olmuş demektir. Bu da erek kültürün norm dizgelerinde bir takım uyumsuzluklar meydana getirebilmektedir. Ama “Kabul Edilebilir” bir çeviri hedefleniyorsa o taktirde erek kültürün norm dizgeleri geçerlilik kazanır. Bu durumda, kaynak metinden bazı kaymalar mutlaka olacaktır. Öyleyse kaynak metnin normlarına olan uyum, çevirinin kaynak metne olan bağlılığı konusundaki yeterliliği belirlerken erek kültürün normlarına göre yapılan çeviri de kabul edilebilirliği belirlemektedir. Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere Toury, eşdeğerliği saptama çabasını kaynak kültür ile erek kültürün normları bağlamında sürdürmektedir.

Venuti ise (2008), temelleri alman teolog ve felsefeci Friedrich Schleiermacher tarafından atılan “Yerlileştirme” ve “Yerelleştirme” adı altında iki kuramdan söz etmiştir. Ancak Venuti’nin

diğer kuramcılardan en belirgin farkı Nida'nın aksine, çeviride “Yerlileştirme” metodunu benimsemiş olmasıdır.

Bu araştırmada beden organlarının çevirileri analiz edilirken yukarıda bahsedilen kuramlar ışığında değerlendirmeler yapılacak, bunlara örnek teşkil edebilecek çeviriler saptanmaya çalışılacaktır. Bu araştırmanın amacı batılı çeviribilimcilerden Nida, Popovic, Newmark, Vinay ve Darbelnet, Toury, ve Venuti'nin kuramları ışığında Kur'an'da yer alan “el” ve “yüz” kelimelerinin geçtiği deyimlerin Türkçe çevirilerini değerlendirmektir. Bu çalışmanın temel araştırma soruları şunlardır:

Türkiye'deki meallerin genelinde ilgili deyimsel ifadelerin çevirileri yapılırken “Dinamik Eşdeğerlik” sağlanmış mıdır?

Türkiye'deki meallerin genelinde, yapılan deyimsel ifadelerin çevirilerinde “Deyiş Kaydırma” yapılmış mıdır?

Genel olarak Türkiye'deki mealciler çeviri çözümleri üretirken hangi normlara bağlı kalmışlardır?

Türkiye'de akademisyenler tarafından yapılmış, bilimsel çerçeveye oturtulmuş çeviri analiz çalışmalarına bakıldığında birçoğunun İngilizce metinleri değerlendirdiği görülmektedir. Türkiye'de Kur'an meallerinin çevirilerine odaklanan kuramsal çerçeveye oturtulmuş ve değerlendirme esnasında bu araştırmada olduğu kadar çeşitli kuramların kullanıldığı çeviri analizi çalışmaları ise oldukça azdır. Bu nedenle de bu araştırma akademik dünyaya kuramsal çerçeveye oturtulmuş bir Kur'an çeviri değerlendirmesi bırakmak adına hayati önem taşımaktadır.

Bu araştırmada kullanılacak yöntem doküman incelemesi olacaktır. Bu araştırmada istatistiksel verilere yer verilmeyip konuyla ilgili kaynaklar analiz edilecektir. Bu araştırmanın evreni Kur'an-ı Kerim mealleri, örnekleme ise beden organlarıdır. Bu araştırmada verilerin toplanması literatür taraması şeklinde gerçekleşecektir. Beş farklı mealcinin ortaya koydukları mealler analiz edilirken çeviribilimcilerin ilgili kuramlarının yer aldığı kaynaklara başvurulacaktır. Bu bağlamda birincil kaynaklara ulaşabilmek için çok büyük çaba harcanacak, ancak bahsedilecek olan çeviri kuramlarının başka yazarlar tarafından kaleme alındığı kaynaklar da kullanılabilecektir. Yapılacak olan bu araştırmada verilerin çözümlenmesi ve sonra yorumlanması, tartışılan konunun bilimsel çerçeveye oturtulabilmesi açısından çok büyük bir öneme sahiptir. Beş farklı mealdeki beden organlarının çevirileri değerlendirilirken bu çeviri

özmlerinin, batılı çeviribilimcilerin kuramları ışığında açıklanıp açıklanamayacağı yorumlanacak, bunların hangi kuramlara daha fazla örnek teşkil ettiğı çözümlenecektir.

Bu çalışmanın araştırma konusuyla doğrudan ilintili olan kitap, makale ve tezlerden aşağıda söz edilmiştir.

Söyler (2014), Fatih Üniversitesinde yazdığı bir yüksek lisans tezinde Rus Dilindeki İncil Deyimleri ile Türk dilindeki Kur'an deyimlerini semantik ve üslupbilim bakımından analiz etmiştir. Söyler, yaptığı araştırmada İncil'de kullanılan deyimlerle Kur'an'da kullanılan deyimleri kıyaslamış ve Türkçede kullanılan deyimlerin de Türk toplumunda nasıl ve ne şekilde ortaya çıktığını incelemiştir. Söyler, araştırmasının sonucunda elde ettiğı bulguları teorik ve pratik olmak üzere iki gruba ayırmıştır.

Yıldırım (2014), Süleyman Demirel Üniversitesinde yazdığı bir yüksek lisans tezinde Elmalılı Hamdi Yazır tarafından kaleme alınan Hak Dini Kur'an Dili adlı eserindeki Kur'an deyimlerinin çevirilerini incelemiştir. Yazır'ın, Türk dilindeki bazı ağızlardan da yararlanarak Türkçenin imkanlarını olabildiğince, geniş bir şekilde kullandığı sonucuna varmıştır.

Yiğit (2015), Sütçü İmam Üniversitesinde yazdığı bir yüksek lisans tezinde Arapçadaki deyimleri ve Kur'an-ı Kerim'deki kullanımlarını incelemiştir. Kur'an'ın anlaşılmasında deyimlerin doğru çevrilmesinin çok büyük bir rolü olduğunu vurgulamıştır. Yiğit, araştırmasının sonucunda da Kur'an-ı Kerim meallerinde yer alan deyimlerin çevirisi yapılırken aksaklıkların meydana geldiğini saptamıştır.

Atay (2009), Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye evirisi ile ilgili bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada "meal" yerine "eviri" kelimesinin kullanılması gerektiğini vurgulamıştır ve bir mealde kesme işareti kullanılarak kelimelerin bütün anlamlarının verilmemesi, anlamlarının birinde karar kılınması gerektiğı sonucuna varmıştır.

Özcan (2014), alışmasında Kur'an'daki deyimleri ve eviri stratejilerini incelemiştir. Özcan, bu çalışmasında deyimlerdeki eşdeğerlikten kaynaklanan eviri problemlerine değinmiştir. Bunun yanı sıra, analiz ettiğı meallerdeki, deyimlerin Türkçe karşılıklarını birbiriyle karşılaştırıp kendi çözümünü de sunmuştur. Ayrıca mealcilerin yaptıkları bu seçimlerin nedenini irdlemiştir. Özcan, çalışmasının sonucunda, mealcilerin çoğunun, çevirilerinde biçimsel aktarımı sağladığını ve çevirilerde oldukça fazla ekleme ifadelere yer verdiklerini saptamıştır.

Bilgin (2003), çalışmasında Kur'an'daki deyimleri ve bu deyimlerin Kur'an'ın anlaşılmasında ne derece etkili olduklarını incelemiştir. Bilgin, bu eserinde Kur'an'da yer alan deyimlerin çevirilerinde aksaklıkların meydana geldiği, bu nedenle de Kur'an'ın anlaşılmasının zorlaştığı sonucuna varmıştır. Bunun yanı sıra Bilgin, Kur'an'daki deyimlerin incelendiği çalışmaların oldukça az olduğunu vurgulamıştır.

Mir (1989), eserinde Kur'an'da yer alan deyimleri incelemiştir. Mir, bu çalışmasında, Kur'an'ın kelime dağarcığının çok sınırlı gibi görünmesine rağmen içerdiği deyimsele ifadeler ve kelimelerin birçok anlam içermeleri gibi zenginliğe sahip olmalarından ötürü mahdud olmadığını vurgulamıştır.

Abdulwahid (2013), makalesinde Kur'an'daki deyimlerin beş değişik mealci tarafından yapılmış İngilizce meallerdeki çevirilerini incelemiştir. Abdulwahid'in çalışmasını diğer çalışmalardan ayıran en önemli özelliği yaptığı analizi, çeviribilim kuramcılarında Larson'un yaklaşımı ışığında ele almış olmasıdır. Abdulwahid, çalışmasının sonucunda beş mealcinin de deyim çevirileri konusunda çok fazla çaba harcamayarak, hatalı çeviriler yaptıklarını ortaya çıkarmıştır.

Bilgin (2008), çalışmasında Kur'an'daki deyimleri ve Zemahşeri'nin Keşşaf'ını incelemiştir. Çalışmasının sonucunda Kur'an'da yer alan birçok deyimle çevirisinde kelimelere çok bağılı kalındığından Türkçede hiçbir şey ifade etmeyen çeviri çözümlerinin ortaya konduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Abdul-Raof (2005), makalesinde Kur'an çevirilerini kültürel bağlamda incelemiş ve her dilin bakış açısı, kültürü farklı olduğundan Kur'an'daki deyimler dahil birçok kavramın çevrilemeyeceği sonucuna ulaşmıştır.

Okasha (2012), eserinde Vermeer'in bir Skopos ve Baker'ın Anlatısal Çeviri Kuramı ışığında Kur'an'ı Kerim'de yer alan, deyimsele anlama gelen harf-i cerlerin İngilizceye çevirilerini incelemiş ve bir çevirmenin metne sadık kalma çabası, hiç anlaşılmayacak bir erele metin oluşmasına yol açmaması gerektiği sonucuna varmıştır.

BÖLÜM 2

ARAŞTIRMAYLA İLİŞKİLİ ÇEVİRİ YAKLAŞIMLARI

Batılı çeviribilimcilerin kuramları kabaca iki sınıfa ayrılabilir. Birbirine karşı antitezler sunan iki ana ekol vardır. Bunlardan birincisi çeviride metinsel eşdeğerlik için uğraşılması gerektiğini savunan kuramcılar, ikincisi ise metinsel eşdeğerlikten ziyade işlevsel eşdeğerlik üzerine yoğunlaşan kuramcılardır. Ancak bu araştırmada analiz edilecek olan unsurlar işlevsel eşdeğerliği savunan kuramcılarının kuramlarıyla doğrudan ilintili olmadığı için sadece metinsel eşdeğerlik savunucularının kuramları açıklanacak, ancak işlevsel eşdeğerliğe odaklanan kuramlar arasında, çeviri dünyasında büyük yankı uyandıran bir kuramdan da yüzeysel bir biçimde söz edilecektir.

İşlevsel eşdeğerliği esas alan kuramlar içinde, çeviri dünyasında tartışmalara en fazla konu olmuş kuram Vermeer ile Nord (1977) tarafından ortaya atılan Skopos Kuramıdır. Skopos kelimesinin semantik anlamı “amaç’tır.” Vermeer ile Nord’a göre her eylemin bir amacı vardır, çevirinin de, bir eylem olması sebebiyle belli bir amacı vardır. Bu amaç doğrultusunda da çevirmen, erek metni kaynak metinden koparabilir, zira Skopos Kuramında bir çevirinin en belirleyici faktörü onun “Skoposudur.” Nord (1977), Skopos Kuramında kaynak dilin, çevirmen için belirleyici unsur olmaktan çıkarıldığını, kaynak metnin de, tahtından indirildiğini ifade etmektedir.

Nida’nın Kuramı

Nida ve Taber (2003) eşdeğerlikle ilgili konuları ve sorunları etraflıca ele almaktadır. Bu eserde Nida ile Taber, eşdeğerlik ile alakalı hususları ele almadan önce eski çeviri yöntemlerinden bahsetmekte, ve eskiden kabul görmüş çeviri yönteminin, mesajın biçimine odaklanması olduğunu belirtmektedir. Ancak yeni yöntemle birlikte mesajın biçiminden çok alıcının tepkisinin önem kazandığını vurgulamaktadır. Bu çeviribilimcilere göre bir çevirmenin

belirlemesi gereken, erek okurun çevrilmiş olan metne verdiği tepkidir. Daha sonra ise bu tepki, orijinal metnin okuyucusu tarafından verilen tepkiyle kıyaslanmalıdır (2003, s. 1). Dinamik Eşdeğerlik Kuramının temeli bu şekilde oluşturulmuştur.

Nida ve Taber bu bağlamda çeviriyle ilgili en eski soru olan “Bu doğru bir çeviri midir?” sorusuna “kimin için” diyerek farklı bir cevap vermektedir (2003, s.1). Nida, oluşturduğu bu yeni cevabı açıklarken metnin doğru anlaşılmasının çok önemli olduğu vurgusunu yapmaktadır. Nida ve Taber, bu konuyla ilgili söylemlerinden birinde mesajı, ortalama bir okuyucunun büyük ölçüde anlaması için çevirmeyi değil; bunun yerine herhangi bir kişinin o mesajı çok büyük ölçüde yanlış anlamaması için çevirmeyi hedeflediklerini dile getirmektedir.

Nida ve Taber bu sözleriyle çevrilmiş olan metnin yanlış anlaşılmasının, doğru anlaşılmasından çok daha önemli olduğunu ve hedeflenmesi gerekenin, böyle bir yaklaşım sergilemek olduğunu vurgulamaktadır. Nida ve Taber’in (2003) tartıştıkları bir diğer husus ise bir dilde söylenebilen bir şeyin başka bir dilde de söylenebileceğidir. Nida bu konuyu, ortaya attığı Dinamik Eşdeğerlik kuramı bağlamında ele almaktadır (2003, s.4). Nida ve Taber’e göre diller arasında bir çeviri söz konusu olduğunda potansiyel ve hakiki eşdeğerlik hususu en fazla tartışılan konudur. Çeviribilimciler bu noktayı izah ederken “kar” örneğini vermektedir. Karın hiç yağmadığı bir coğrafyanın toplumuna “kar gibi beyaz” ifadesinin nasıl çevrilebileceği üzerinde durmaktadırlar ve bu sorunun bir hayli karmaşık ve çeşitli cevapları olduğunu açıklamaktadırlar. Öncelikle Nida ve Taber, kendi coğrafyalarında kar yağışının görülmediği bir toplumun bile “kar” adı verilen olguyu bildiğini savunmaktadır.

Buna ek olarak, her ne kadar bir toplumda “kar” kelimesi bilinmiyor olsa da onun muadili şeklinde değerlendirilebilecek “buz” veya o toplumda var olan “bembeyaz bir mantar” gibi kelimelerin bulunabileceğine dikkat çekmektedir. Nida bu durumlarda karın sadece bir nesne olduğunu ve mesajın anlaşılmasında son derece önemli olmadığını dile getirerek böyle bir kelime değişikliğinin yapılabileceğini savunmaktadır.

Bunun yanı sıra, Nida ve Taber’in, (2003) söyledikleri, bu araştırmanın da konusu ile doğrudan ilgili olan en önemli hususlardan biri çeviri sürecinin doğasıyla alakalı öne sürdükleridir. Nida ve Taber (2003, s.12) genel anlamda bir çevirmenin hedeflemesi gereken yaklaşımın, mesajın yeniden üretilmesi olduğunu beyan etmektedir. Bu çeviribilimcilere göre yukarıda bahsedilen yaklaşım hedeflenirken çevirmenin, bir sürü gramatik ve morfolojik ayarlamalar yapması gerekmektedir. Böyle bir ayarlamaya örnek olarak İbranicedeki deyim “merhametin bağırsakları” verilmiştir. Bu durumda Nida, bağırsak ve merhamet kelimelerinin İngilizcede

karşılığı olmasına rağmen “merhametin bağırsakları” biçiminde çevrilen bir kalıbın ana dili İngilizce olan okurlara hiçbir şey ifade etmeyeceğini vurgulamaktadır. İbranice olan bu deyim İngilizcede anlam ifade edebilecek bir çeviri çözümünün “sevgi dolu merhamet” şeklinde olabileceğini öne sürmektedir.

Bunun yanı sıra, bu çeviribilimciler, bir çevirmenin asıl ulaşması gereken hedefin eşdeğerlik olduğunu dile getirmektedir. Nida bu söylemiyle sadece metindeki anlatma biçiminin muhafaza edilmesine değil, yeni üretilmiş olan mesajın erek okuyucuya göre yapılandırılmasının önemine dikkat çekmektedir. Ayrıca bazı durumlarda da, ifadelerde köklü değişikliklere gidilmeye duyulan ihtiyaçtan bahsetmektedir. Buna örnek olarak da Yunancada olan “*egeneto*” kelimesi verilmiştir (2003, s.12). Yunancada bu sözcüğün etimolojik anlamı “geçmişe geldi” şeklindedir. Ancak bu ifade Türkçeye ya da İngilizceye biçimi değişmeden çevrildiğinde bir anlam ifade etmeyecektir. Bu nedenle İngilizceye “it happened” Türkçeye de “meydana geldi” şeklinde çevrilmesi metnin anlaşılabilirliği bakımından çok daha isabetli olacaktır.

Nida ve Taber’in (2003) ortaya attığı bir başka kavram “en yakın doğal eşdeğerliktir.” Nida “En yakın” ifadesini kullanarak kaynak metne en sadık olan, “doğal” ifadesini kullanarak da, erek okuyucuya yaklaştırılmış çeviri çözümüne işaret etmektedir. Nida ve Taber, ortaya attıkları bu olgudan bahsederken en iyi çevirinin özelliklerine de değinmekte ve iyi bir çevirinin çeviri kokmaması gerektiğini öne sürmektedirler. Onlara göre bir çevirmen İncil çevirisi yaparken kültür olgusuna çok dikkat etmelidir ve İncili, on sene önce yazılmış bir metin haline büründürerek çevirmemelidir (2003, s.13). Bu nedenle iyi bir İncil çevirisi “kültürel çeviri” değil “dilbilimsel çeviri” olmalıdır. Ancak bu çeviribilimciler yukarıda bahsi geçen yaklaşımın benimsenmesi gerektiğine değinirken çevrilmiş metnin gramatik ve stilistik biçiminde kesinlikle bir aykırılık olmaması gerektiğinin de altını çizmektedir.

Son olarak Nida ve Taber (2003, s.15), yukarıda belirtilen çalışmada bağlamsal tutarlılığın sözsel tutarlılığa tercih edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu iki çeviribilimci bahsi geçen konuda, kelimelerin sadece anlamın çevresini kuşatıp mananın kendisiyle doğrudan bir alakası olmadığı gerçeğinden yola çıkarak yapılan bir çeviride seçilecek olan doğru sözcüğün sözsel tutarlılıktan çok bağlama dayandığını dile getirmektedir.

Popovic'in Kuramı

Popovic (1970) çevirinin en temel hedefinin, zihinsel ve estetik değerleri bir dilden öteki dile aktarmak olduğunu izah etmektedir. Bu aktarma süreci doğrudan doğruya yapılamaz ve bazı güçlükleri ve kayıpları da meydana getirir. Bu çeviribilimciye göre bu süreç esnasında verilen kayıplar bir sanat yapısının gerçekten çevrilebilir olup olmadığı konusunda akıllarda kuşku yaratabilir. Ancak Popovic (1970, s.78), çeviri sürecinin neticesinin bazı durumlarda bunun tam tersi de olabileceğini, kayıp yerine kazanç da sağlayabileceğini savunmaktadır. Bu dilbilimcinin savunduğu bir diğer husus da, bu ihtimallerin çevirinin, yapısı gereği, bazı zihinsel ve estetik değerlerin kaydırılması sonucunu doğurabileceğidir. Popovic bu kaydırmaların varlığının da deneysel olarak kanıtlanabileceğini öne sürmektedir.

Bunlara ek olarak Popovic, uygulamada bu kaydırmaların kaynak metinle çevrilmiş olan metnin arasına yapısal süreç içindeki ayrımlara indirgenebileceğini vurgulamaktadır. Her bir çeviri yöntemi farklı katmanlarda kaydırmaların mevcut olup olmamasıyla belirlenir. Bu çeviribilimciye göre kaynak metinde yeni gibi görünen ya da yeni gibi görünmesi gereken durumda bunu sağlayamayan her şey bir kaydırma olarak addedilebilir (Popovic, 1970, s.79). Popovic'in, kendi kuramını açıklarken altını çizdiği en önemli husus, çeviri sürecinin metnin anlamsal özelliklerinde kaydırmalar gerektiriyor olabilmesi, çevirmenin kaynak metnin anlamsal çekiciliğini azaltmak istemesi olarak değil, tam aksine o çeviriyi yapan kişinin, kaynak metnin “norm”unu koruma kaygısı olarak anlaşılması gerektiğidir. Başka bir deyişle, çevirmenin kaydırmalara başvuruyor olması kaynak metnin anlamsal özünü aktarmaya çabalamasındandır.

Yapılan bir çeviride kaynak metne sadık kalınmak istenmesi bir başlangıç noktasıdır. Bu isteğe uymuş olmak ya da uymak için çaba göstermek biçimsel gerekliliklerin belirginleşmesini sağlayacak bir temel oluşturur (1970, s.80). Bu nedenle kaydırmalar çevirmenin, yapıtı değiştirmek istemesinden değil, ona mümkün olduğunca bağlı kalarak onu yeniden şekillendirmesi ve bir bütün olarak ele almaya çalışmasındandır.

Değişik dönemlerde gelişen çeviri görüşü ve yöntemleri incelendiğinde, çeviri uygulamasında estetik niteliğin, öncelikle çeviri normunun kaynağıyla belirlendiği görülmektedir. İki tür norm arasında kutuplar arası gerilim de vardır. Bunlardan birincisi kaynak metinden diğeri ise ideal çeviriden yola çıkmaktadır. Norm diye adlandırılan olgu, yerleşmiş biçimsel kullanımların ve yerel edebiyat törelerinin sonucunda meydana gelmektedir. Birinci tür norm edebiyat tarihinde

yazarın özgünlüğünün ve detaylarda bile kaynak metne bağlılığın vurgulandığı dönemlerde ağır basmıştır. İkinci tür norm ise çevirmenden, yazarın başarısına denk bir başarıyı hedeflemesini, giderek kendi yolunda onu aşmasını beklemektedir (Popovic, 1970, s.81). Çevirmenin bu norm bağlamında izlediği ilke, her düzeyde kaynak metne bağlılıkla birlikte detayların oldukça özgür ve rahat bir biçimde ele alınmasıdır.

Popovic'in özetle vurguladığı en temel nokta, önem ve tutarlılık arz eden her bir çeviri görüşünün belli başlı belirtisinin deyiş kaydırma yoluyla ortaya konmasıdır. Bu nedenle Popovic, kural olarak çeviride, özdeşlik ve farklılık sorununun tam olarak çözölemeyeceğinden ötürü her zaman bazı değışikliklerin meydana gelebileceğini öne sürmektedir. Ancak ona göre özdeşlik de bu ilişkiyi niteleyen tek özellik değildir. Bunun sebebi de üretici bir edim olan çevirinin tekrarlanması olanaksızlığından kaynaklanmaktadır.

Newmark'ın Kuramı

Newmark (1981) Nida'nın kavramını temel alarak "Semantik Çeviri" ile "İletişimsel Çeviri" olarak adlandırdığı iki çeviri ortaya atmaktadır. Newmark'ın, "Semantik Çeviri" terimini ortaya atarak kastettiği Nida'nın "Biçimsel Eşdeğerlik" kavramına benzer bir şekilde kelime kelimesine yapılan çeviri türüdür, "İletişimsel Çeviri" terimiyle kastettiği de, Nida'nın "Dinamik "Eşdeğerlik" kavramı misali erek metni okuyucuya yaklaştırarak yapılmış çeviri çeşididir. Bu araştırmanın giriş bölümünde de bahsedildiği üzere, Newmark'ın bu kuramı Nida'nın "Biçimsel Eşdeğerlik" ve "Dinamik Eşdeğerlik" kavramlarıyla bir hayli fazla benzerlik göstermektedir. Ancak Newmark kendi kavramını Nida'dan bazı özellikler doğrultusunda ayırmaktadır. Newmark'ın (1981, s.38) Nida'dan ayrıldığı en temel noktalardan biri Newmark'ın, Nida'nın aksine çeviride eşdeğerlik başarısını hayalperestlik olarak nitelendirip bu nedenle de, sadık çeviriler tartışmasının çeviri kuramları ve uygulaması bağlamında sürüp gidecek olan konu olarak değerlendirmesidir.

Ancak Newmark'ın, ortaya attığı bu iki kavramı Nida'dan ayırdığı en önemli husus, çevrilecek olan metnin, erek dilin zamanı ve mekanının dışında olması halinde tam anlamıyla bir çevirinin gerçekleşemeyeceği vurgusudur (1981, s.69). Newmark (1981), bu duruma örnek olarak Homer'in modern İngilizceye çevirisini vermektedir. Hiçbir çevirmenin, metnin, Antik Yunan Çağında yaşamış orijinal dili bilen insanlarda yarattığı aynı etkiyi bu zamandaki erek okuyucuya yaratamayacağını ifade etmektedir. Ama bu önemli farklara rağmen Newmark'ın

ortaya attığı bu iki kavram çeviribilim dünyasında Nida'nın kuramlarına kıyasla çok daha az ilgi odağı ve tartışma konusu olmuştur. Munday (2012, s.72) bu gerçeği dile getirmektedir.

Toury'nin Normlar Kuramı

Norm kelimesi terminolojik anlamıyla belirli bir zamanda kişiler tarafından benimsenmiş tutumlar olarak ifade edilmektedir. Toury normlar kavramını çok detaylı ve sistematik bir şekilde çeviribilim dünyasına sokan ilk çeviribilimci olsa da ondan önce birçok çeviribilimci bu kavramı kullanmıştır. Toury (2012, s.61), başta James Holmes olmak üzere birçok çeviribilimcinin istedikleri taktirde kendinden önce normlar diye bir kuramı ortaya atabileceklerini dile getirmektedir.

Toury (2012, s.79), çeviri esnasında yapılan seçimlerin bir öncül norm oluşturduğunu düşünmenin yararlı ve aydınlatıcı olacağını izah etmektedir. Öncül norm terimiyle kastedilen, bir çeviri yapılırken benimsenen en genel tavidir. Böylelikle çeviri yapan kişi, ya kaynak metne ve onun gerçekleştirdiği normlara ya da erek kültürde veya erek kültürün ev sahipliği yapacak bölümünde etkin olan normlara bağlı kalmayı tercih edecektir.

Normlar yalnızca çevirinin çeşitleri için değil, aynı zamanda çeviri sürecinin her aşaması için de geçerlidir. Bu nedenle de normların, meydana gelecek olan ürünün her düzeyine yansımaları mümkündür. Toury çeviride geçerli olan normları süreç öncesi çeviri normları ve çeviri süreci normları şeklinde iki ana grupta toplamaktadır.

Süreç Öncesi Çeviri Normları

Bu tür normlar genellikle birbiriyle bağlantılı olarak iki grupta düşünülebilir; kesin bir çeviri politikasının doğasına ve varlığına ilişkin olanlar ile çevirinin doğrudanlığı ile ilgili olanlar. Toury'e göre çeviri politikası, belirli bir zamanda belirli bir kültüre veya dile çeviri yoluyla kazandırılacak olan metin türlerinin seçimini, hatta metinlerin bile tek tek seçimlerini kapsamaktadır. Söz konusu seçimin rastgele yapılmadığı saptandığı sürece böylesi bir politikanın var olduğu düşünülür (Toury, 2012, s.82). Toury, bu hususta bazı altgrupların metin türlerine ilişkin farklı politikalar da izleyebileceğini belirtmektedir. Buna örnek olarak edebi olan ya da olmayan metinlerin tercih edilmesi, farklı yayınevlerinin birbirinden farklı politikalar izlemesi gibi durumlar verilebilir.

Çevirinin doğrudanlığı ise metnin asıl kaynak dilinden başka, aynı metnin farklı dillerden de çevrilmesine karşı duyulan hoşgörüyü kapsamaktadır. Dolaylı çeviriye izin verilmekte midir? Hangi kaynak dillerden, metin türlerinden, dönemlerinden izin verilmektedir? Bir çevirinin ara dilden yapıldığının belirtilmesi zorunluluğu var mıdır? Yoksa bu gerçek gözardı edilmekte midir? Eğer aracı bir dilin varlığından söz ediliyorsa, aracı dilin hangisi olduğu da belirtilmekte midir? Çevirinin doğrudanlığı işte bu tür sorular üzerinde durmaktadır.

Çeviri Süreci Normları

Çeviri süreci normları ise çeviri edimi esnasında verilen kararları yönlendiren normlar olarak düşünülebilir. Bu tür normlar hem metnin “matriks”ini, yani dilsel malzemenin metin içinde hangi biçimlerde dağıtılacağını, hem de metnin nasıl şekilleneceğini, dilsel olarak nasıl ifadeye konacağını etkilemektedir (Tourey, 2012, s.82). Bu nedenle, çeviri süreci normları dolaylı veya dolaysız bir şekilde erek ve kaynak metinler arasında kurulacak ilişkiye yön vermekte, başka bir deyişle, dönüşüm esnasında nelerin aynı kalıp nelerin değişeceğini belirlemektedir.

Tourey (2012, s.82) çeviri süreci normları bağlamında “Matriks Normları” şeklinde isimlendirdiği bir tür norm çeşidinden daha bahsetmektedir. “Matriks Normları” kaynak dil malzemesinin yerine geçecek erek dil malzemesinin varlığını, dolayısıyla da çevirinin ne derece isabetli olduğunu, metin içindeki yerini, ya da malzemenin gerçekte hangi biçimlerde dağıtıldığını ve metnin bölümlendirilmesini yönlendirir. Atlamalara, eklemelere, yer değiştirmelere ve bölümlenmede yapılan farklılıklara çeviri metinlerde ne ölçüde değinildiği de bu normlar bağlamında ele alınabilir.

Tourey’e göre çeşitli matriks olguları arasında çok kesin sınırlar mevcut değildir. Tourey bu duruma örnek olarak büyük çapta yapılan atlamaları vermektedir. Bu tür atlamalar, özellikle de atlanan parçanın sınırları bilinmiyorsa ya da metinsel-dilsel açıdan, bütün cümle, paragraf ya da bölüm gibi çok önemli değilse bölümlendirmede de sıklıkla değişikliğe yol açabilmektedir. Buna benzer olarak, metin içinde meydana gelen bir yer değişikliği, bir yerde yapılan atlamanın başka bir yere yapılan eklemeye giderilmesi şeklinde izah edilebilmektedir. Gerçekte neyin ortaya çıkmış olabileceğinin saptanması, bu sebeple, yapılan betimlemeye dayanmaktadır.

Metinsel-Dilsel Normlar

Metinsel-dilsel normlar ise erek metni oluşturacak ya da kaynak metinsel ve dilsel malzemenin yerini alacak malzemenin seçimini y6nlendirir (Toury, 2012, s.83) Toury'nin ortaya attığı bu norm t6r6 genel olup, çevrilmiş bir metindeki eviri için geçerli olabileceği gibi 6zel olup belirli metin t6rlerine veya eviri 6slubuna da 6zg6 olabilmektedir. Buna ek olarak, metinsel-dilsel normların bazıları eviri olmayan telif metinlerin 6retimini y6nlendiren normların aynısı da olabilmektedir.

6zet olarak, Toury'e g6re s6re 6ncesi eviri normlarının eviri s6reci normları karşısında hem mantıksal hem de kronolojik 6nceliğinin olduğu açıktır. Buradan da anlaşılacağı 6zere, s6z konusu iki ana grup arasında etkileşimler ve iki y6nl6 koşullandırmalar da dahil olmak 6zere hiçbir ilişkinin olmadığı s6ylenemez. Ancak var olan bu ilişkiler sabit ve değişmeyen bir 6zellik g6stermemektedir. Bu ilişkilerin şekillendirilmesi çeviriyi normlar tarafından y6nlendirilen bir etkinlik olarak ele alan her araştırmanın bir parçasıdır (2012, s.83). Yine de, Toury'e g6re bahsi geçen bu ilişkilerin en azından 6nc6l normla bir alakası olduğunun d6ř6n6lmesinde bir yanlışlık yoktur. Toury bu ilişkilerin 6nc6l normla kesiştiğinin keşfedilebileceğini de s6ylemektedir. Bu durum da, bu araştırmanın giriş b6l6m6nde s6z edilen “yeterlilik” ve “kabul edilebilirlik” arasındaki zıtlığı, açıklayıcı varsayımların form6le edilmesi amacıyla temel bir koordinat sistemi olarak muhafaza etmek adına 6nem arz eden unsurlardan biridir.

Vinay ve Darbelnet'in Kuramı

Giriş b6l6m6nde de bahsedildiği 6zere Vinay ve Darbelnet (1995) “Direkt eviri” ve “Dolambaçlı eviri” olarak adlandırdıkları iki çeşit eviri t6r6 ortaya atmaktadırlar. Bu iki eviri t6r6n6n alt başlığı olarak da yedi çeşit eviri prosed6r6 tanımlı yapmaktadırlar. Bunların 66 “Direkt eviri”ye aittir.

Direkt evirinin birincisi “6d6n Alma” şeklinde isimlendirdikleri bir eviri prosed6r6d6r. 6d6n alma eviri prosed6r6nde kaynak dilin kelimesi direkt bir biçimde erek dile aktarılmaktadır. Bu eviribilimcilere g6re 6rneğin Japonya'yı anlatan bir broş6rde yerli bir hava yaratmak amacıyla “sushi,” “kimono,” “Oshigatsu” gibi kelimeler tercih edilerek eviri yapmak 6d6n Alma prosed6r6n6n bir 6rneğidir.

Vinay ve Darbelnet'in (1995, s.32-33), ortaya attıkları ikinci eviri prosed6r6 ise “Tam Kopyalamadır.” “Tam Kopyalama” adı verilen eviri prosed6r6, kaynak dil ifadesinin ya da kalıbının birebir çeviriyle 6teki dile nakledilmesi olarak tanımlanmaktadır.

Direkt Çeviri'ye ait olan son çeviri prosedürü ise “Birebir Çeviri”dir. Adından da anlaşılacağı üzere “Birebir Çeviri,” kelimesi kelimesine yapılmış çeviri olarak değerlendirilmektedir ve Vinay ile Darbelnet bu çeviri prosedürünün, aynı aile ve kültüre sahip olan diller arasında en yaygın olduğunu belirtmektedir. Yazarlara göre iyi bir çevirinin reçetesi “Birebir Çeviridir.” Çeviride birebirlik, ancak anlamın tam bir biçimde muhafaza edildiği kontrol edildikten sonra yapısal ve dilbilim ötesi zorunluluklardan ötürü feda edilebilir (1995, s.34-35). Vinay ve Darbelnet'e göre bir çevirmen gramatik, ve morfolojik nedenlerden ötürü bir birebir çeviriyi “kabul edilemez” olarak değerlendirebilir.

“Direkt Çeviri” türüne ait olan bu üç çeviri prosedürünün geçerli olmadığı durumlarda ise Vinay ve Darbelnet “Dolambaçlı Çeviri” türüne giren dört tane ayrı çeviri prosedüründen daha bahsetmektedir.

“Dolambaçlı Çeviri” kategorisine giren birinci çeviri prosedürüne “Aktarma” adını vermektedirler. Vinay ve Darbelnet “Aktarma”yı, konuşmanın bir bölümünü, anlam değişmeden öteki için değiştirmek olarak tanımlamaktadır. Bu çeviribilimciler, aktarmaları zorunlu ve isteğe bağlı şekilde olmak üzere iki ayrı grupta sınıflandırmışlardır. Buna ek olarak, bu yazarlar (1995, s.94) aktarmayı, çevirmenler tarafından en sık kullanılan en yaygın yapısal değişim olarak değerlendirmektedir.

Vinay ve Darbelnet'in (1995) bahsettikleri bir diğer çeviri prosedürü ise “Modülasyon”dur. Bu çeviri prosedürü, kaynak dilin semantiğini ve bakış akışını değiştirmek olarak tanımlanmaktadır. Yukarıda bahsedilen aktarma gibi modülasyon da zorunlu ve isteğe bağlı şeklinde iki gruba ayrılmıştır. Yazarlara göre “Modülasyon” prosedürü, iyi bir çevirmenin yapı taşıdır (1995, s.246), ancak “Aktarma” ise erek dile ne kadar hakim olunup olunmadığını göstermektedir. “Modülasyon”un, aktifi pasif yapma, sembolleri değiştirme ve nesnelerin yer değiştirmesi gibi çok çeşitli örnekleri mevcuttur. Bu nedenle “Modülasyon” çok geniş alanları kapsamaktadır.

Bu iki çeviribilimcinin yukarıda bahsedilen çalışmasında bahsettikleri altıncı çeviri prosedürü ise “Eşdeğerlik”tir. Vinay ve Darbelnet bu terimi, değişik dillerin, aynı olayı farklı biçimsel ya da yapısal yollarla betimledikleri durumlar için kullanmaktadır. Eşdeğerlik, özellikle deyimleri çevirirken kullanışlıdır.

Vinay ve Darbelnet'nin (1995) kayda geçirdikleri yedinci ve son çeviri prosedürü ise “Uyarılama”dır. Bu, kaynak kültürde var olan bir olayın erek kültürde mevcut olmadığı durumlarda kültürel referansın değişimini ele almaktadır. Bu hususta, örneğin kaynak dili

İngilizce olan bir metinde Kriket oyununa yapılmış atıf Fransızcaya en iyi şekilde Tour de France'a atıf yapılarak çevrilebilir. Bu dilbilimciler ayrıca, böyle bir “Uyarlama”nın tercih edilmediği taktirde ortaya çıkan uyuşmazlığın, kaynak metnindeki kelimenin tam anlamıyla doğru karşılığı bulunsa da, kulağa hoş gelmemesiyle fark edilebileceğini iddia etmektedir.

Vinay ve Darbelnet'in bu yedi prosedüre ek olarak (1995) bahsettikleri diğer çevirileri de mevcuttur. Ancak bu araştırmanın analiz bölümünde bu iki çeviribilimcinin, yukarıdaki çeviri prosedürlerine ek olarak ortaya attıkları prosedürlere atıf yapılmayacağından bunlara yer verilmeyecektir.

Venuti'nin Kuramı

Venuti (1995, s.15) “Yerileştirme ve “Yerelleştirme” adı altında iki tür çeviri yönteminden bahsetmektedir. Venuti bu iki terimin tanımı olarak alman teolog ve felsefeci Friedrich Schleiermacher'ın 1813'te vermiş olduğu bir dersinde yaptığı tanımı kayda geçirmektedir. Schleiermacher, dersinde Yerileştirme yöntemini, okuyucuyu mümkün olduğunca yazara yaklaştırarak yazarı huzur içinde bırakmak, Yerelleştirme yöntemini ise yazarı mümkün olduğunca okuyucuya yaklaştırarak okuyucuyu huzur içinde bırakmak olarak tanımlamaktadır. Venuti'nin, önceki sayfalarda kuramları açıklanan çeviribilimcilerden en önemli farkı çeviride “Yerileştirme” yönteminin kullanılmasını destekliyor olmasıdır. Venuti, (1995, s.1) uzun seneler boyunca Anglosakson ve Amerikan çeviri ekolünde hakimiyet kazanmış olan çeviri yönteminin, Akıcılık Metodu olduğunu ve bu bağlamda da her türlü biçimsel ve dilbilimsel olağanüstülükten kaçınılarak çeviriler yapıldığını dile getirmektedir.

Ancak kendisi, Akıcılık Metodunu benimsememektedir. Venuti'ye göre çeviri, kaynak metnin dilbilimsel ve kültürel farklılıklarının erek dilin okuyucusunun anlayacağı şekilde cebren değiştirilmesidir (Venuti, 1995, s.14). Bu süreç esnasında da bu değişikliklerin tamamen ortadan kaldırılamayacağını savunmaktadır. Bir çeviri yapılırken hedeflenmesi gereken husus, bu bahsi geçen kültürel ve dilbilimsel farklılıkların belirtilmesi, böylelikle de Yerelleştirme değerlerine karşı direnç gösteren bir erek metin oluşturulmasıdır (1995, s.18). Zira bunun zıttı gerçekleştirildiğinde o erek dilin hegemonyası altına girildiğini ifade etmekte böylece de etnosentrik şiddet adı verilen bir kavramın meydana geldiğini dile getirmektedir. Bu nedenle de Yerileştirme yönteminin etnosentrizm'e ırkçılığa, kültürel narsizm ve emperyalizme bir tür direniş olabileceğini savunmaktadır.

Venuti (1995) öne sürdüğü bu tartışma bağlamında Nida'nın kavramlarına da eleştiri getirmektedir. Venuti, Nida'nın "Dinamik Eşdeğerlik" diyerek kastettiği olgunun, ifadenin doğallığını tamamlamak üzere yapılan bir çaba olduğuna dikkat çekmektedir. Venuti'ye göre Nida'nın (2003) bahsettiği, ifadenin doğallığı, çeviride akıcılık stratejisinin önemini altını çizmektedir. Ayrıca Venuti, Nida'nın bahsettiği akıcılığın, "Yerleştirmenin" bir ürünü olduğunu izah etmektedir. Bunun yanı sıra Venuti, Nida'nın (2003), "Bir çevirmen, insanların orijinal mesaja olan alakayı net bir biçimde görebilmeleri amacıyla dilbilimsel ve kültürel farklılıkların perdelerini kaldıran kimse olmalıdır" sözünü de eleştirmektedir. Ona göre Nida bu söylemiyle her kültürü İngilizce saydamlığı hegemonyası altına almayı empoze ederek yabancı ve çeviri metinleri arasında temel bir kopukluk oluşturmaktadır. Buna ek olarak Venuti, Nida'nın Dinamik Eşdeğerlik kuramının her çeviride var olan etnosentrik şiddet meselesini hiç dikkate almadığını öne sürmektedir. Venuti'ye göre Nida'nın akıcılıkla doğrudan bağlantı kurduğu Dinamik Eşdeğerlik mümkün değildir.

Ancak Venuti (1995, s.19) çalışmasında kendi Yerleştirme kuramını savunurken her şeye rağmen akıcılığın tam anlamıyla terk edilmemesi, ancak yenilikçi yollarla yeniden oluşturulması gerektiğini vurgulamaktadır. Ona göre Yerleştirme yöntemini benimseyen bir çevirmen bu yaklaşımıyla çevirinin rahat okunabilirliğine gölge düşürmemeli, aksine yeni okunabilirlik şartları oluşturmalıdır. Zira Venuti, bir çevirinin akıcı olup olmadığının belirlenmesinin zamana göre değişkenlik gösterdiğini iddia etmektedir. Örneğin 18. yüzyılda yaşamış bir okuyucunun rahat okunabilir bulduğu bir metni günümüzde yaşayan bir okuyucu bulamayabilmektedir. Venuti'nin bu ifadelerinden de anlaşılacağı üzere Akıcılık Metodunu keskin bir dille eleştirmesine rağmen yine de çevirinin bir anlamda akıcı olması gerektiği gerçeğini itiraf etmekten kaçamamıştır.

BÖLÜM 3

KUR'AN-I KERİM'DE “EL” VE “YÜZ” KELİMELEERİNİN YER ALDIĞI DEYİMLERİN ÇEVİRİLERİ

Araştırmanın bu bölümünde sırasıyla Diyanet Vakfı (1993), Bayraktar Bayraklı (2007), Edip Yüksel (2000), Elmalılı Hamdi Yazır, (2014), ve Yaşar Nuri Öztürk (2008) meallerindeki deyimseel beden organlarının çevirileri analiz edilecektir. Sıralamanın bu şekilde olmasının en temel sebebi aynı doğrultudaki kuramlarla açıklanabilen çevirilerle farklı olanları açık bir biçimde ortaya koymaktır. Bunun yanı sıra her mealin çevirisi “el” ve “yüz” olmak üzere iki ayrı grup olarak incelenecektir. Yukarıda bahsedilen bu çevirmenlerin seçilmelerinin en temel nedeni ise, bu mealcilerin, birbirinden farklı yaklaşımlar benimsemiş olmalarıdır.

“EL” Kelimesinin Yer Aldığı Deyimler

Aşağıda, “el” kelimesinin geçtiğı ayetler yukarıda bahsedilen meallere göre ele alınacaktır. “El” kelimesinin çevirileri konusunda çok önemli hususlara yer verileceğinden, analize “el” kelimesiyle başlanacaktır. Ayetlerin, her bir mealci tarafından yapılmış çevirileri sırayla verilip birbirleriyle kıyaslanacaktır. Ancak, belirli bir çevirmenin “el” ve “yüz” kelimelerini çevirdiğı değışik ayetler içerisinde kendi içinde farklı çeviriler ortaya koyduğı saptandığı durumlarda ise, sadece o çevirmenin bahsi geçen ayetteki çevirisi incelenecek, ayet kıyaslamaya alınmayacaktır. Kur'an-ı Kerim'de “el” kelimesinin “Allah'ın eli” şeklinde belirtili isim tamlaması olarak kullanıldığı birkaç ayet vardır.

Ali İmran 73:

وَلَا تُؤْمِنُوا إِلَّا لِمَنْ تَبَعَ دِينَكُمْ قُلْ إِنَّ الْهُدَىٰ هُدَىٰ اللَّهِ أَنْ يُؤْتَىٰ أَحَدٌ مِّثْلَ مَا أُوتِيتُمْ أَوْ يُحَاجُّوكُمْ عِنْدَ رَبِّكُمْ قُلْ
إِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

Diyanet Vakfı Mealı:

Sizin dininize uyanlardan başka hiçbir kimseye inanmayın. " (Resulüm!) De ki: Doğru yol ancak Allah'ın yoludur. Yine (onlar, kendi aralarında şöyle dediler:) "Size verilenin benzerinin başka herhangi bir

kimseye verildiğine, yahut Rabbinizin huzurunda onların size karşı deliller getireceklerine de (inanmayın)." De ki: Lütuf ve ihsan Allah'ın elindedir. Onu dilediğine verir. Allah'ın rahmeti geniştir ve O her şeyi hakkıyla bilir.

Bu ayette geçen, **بِإِذْنِ اللَّهِ** ifadesinin semantik anlamı “Allah’ın eliyle’dir” ancak Kur’an, bazı yerlerde “ile” anlamına gelen *bi* harf-i cer’ini edebi ifade babında, Türkçede “de” eki anlamına gelen *fi* şeklinde de kullanılmaktadır. Diyanet Vakfı meali, bu ayeti “Allah’ın eliyle” değil Allah’ın elinde” şeklinde çevirmiştir. Bu kullanım Hadid 29’da da mevcuttur.

Ayrıca bu ifadedeki “el” sözcüğünün semantik anlamında bir değişiklik söz konusu değildir. Ancak, ayetten de anlaşılacağı üzere “el” ifadesi mecaz anlamda kullanılarak benzetme yapılmıştır. Başka bir deyişle bu ayet, “Allah’ın eli” ifadesiyle Müteşabih Ayetler sınıfına girmektedir. Diyanet Vakfı (1993) bu ayetin mealini verirken semantik anlamı olduğu gibi korumuş, herhangi bir Deyiş Kaydırmaya başvurmamış, kaynak metnin normlarına bağlı kalmayı tercih etmiştir. Bu nedenle de Yeterli bir çeviri yapıldığı söylenebilir. Bunun yanı sıra, Diyanet tarafından ortaya konan bu çeviri kelime düzeyinde değerlendirildiğindeyse Tam Kopyalama adı verilen çeviri prosedürünün bir örneği olduğu görülmektedir.

Bayraklı Meali:

“Sizin dininize uymayan hiç kimseye inanmayınız” dediler. De ki: “Doğru yol, Allah'ın yoludur. Birine size verilen benzerinin verilmesinden veya Rabbinizin huzurunda deliller getireceklerinden dolayı mı böyle söylüyorsunuz?” De ki: “Lütuf Allah'ın kudretindedir, onu dilediğine verir. Allah'ın lütfu geniştir. O her şeyi bilendir.”

Bayraklı’nın (2007) mealinde “Allah’ın eli” ifadesinin çevirisi kuramlar bağlamında Diyanet Vakfı mealinin yapmış olduğu çeviri biçiminden oldukça farklıdır. Ali İmran Suresi’nin bu ayetini Bayraklı, çevirirken Diyanet Vakfı mealinin çevirisinde yer alan kuramlardan farklı kuramları kullanmıştır. Öncelikle Bayraklı, semantik anlamı “el” olan bu ifadenin semantiğini değiştirerek “kudret” kelimesini tercih etmiştir yaptığı bu çeviri de, Kabul Edilebilir bir çeviriye örnektir. Buna ek olarak, bu çeviri, Deyiş Kaydırmanın da güzel bir örneğidir. Ayrıca bu çeviride, Diyanetin yaptığı çevirinin tam aksine Dinamik Eşdeğerlik sağlanarak kaynak metin okuyucusunda bırakılan etkinin aynısı erek dilin okuyucusunda da bırakılmaya çalışılmıştır. Semantik anlamdaki değişiklik nedeniyle de, Modülasyon adı verilen çeviri prosedürü uygulanmıştır.

Yüksel Meali:

Sizin dininize uyandan başkasına uymayın." Sen de onlara, "Hidayet ALLAH'ın hidayetidir," de. "Size verilenin benzerininin bir başkasına verildiğine de inanmayın; yoksa Rabbiniz hakkında sizinle tartışma hakkı kazanırlar," derlerse, "Lütuf ALLAH'ın elindedir, dilediğine verir," de. ALLAH Cömerttir, Bilendir.

Yüksel'in (2000) mealinde Ali İmran Suresi'nin bu ayetinde yer alan "el" kelimesinin çevirisi analiz edildiğinde Yüksel'in, hiçbir Deyiş Kaydırma türünden bir değişikliğe başvurmadan, anlamın semantiğini değiştirmeden bir çeviri çözümü tercih etmiş olduğu görülmektedir. Bu tercihiyle Yerleştirme metoduna örnek teşkil etmiş olup metni okuyucuya götürmek yerine okuyucuyu metne götürmeyi yeğlemiştir. Bu da, yapılan bu çevirinin Yeterli bir çeviri olduğunu göstermektedir. Bahsi geçen ayette Yüksel'in, kuramlar bağlamında Bayraktar Bayraklıyla uyduğu söylenemez. Bu ayette Edip Yüksel, Diyanet Vakfı mealine benzer bir çeviri ortaya koymuştur.

Elmalılı Meali:

Ve kendi dininize tabi' olanlardan başkasına eman vermeyin. De ki: Her halde hidayet Allah hidayeti, size verilen gibisi birine veriliyor veya rabbınızın huzurunda size galebe edecekler diye mi bu? De ki: Doğrusu fazıl Allahın elindedir, onu dilediğine verir, ve Allah vâsi'dir, alimdir.

Bu araştırmada, Elmalılı (2014) mealinin değerlendirilmesinde Elmalılı'nın sadeleştirilmiş meali değil, orijinal meali esas alınacaktır. Bunun en temel nedeni de çevirmenlerin, sadeleştirme adı altında Elmalılı'nın ifadelerini tahrif etmiş olmasıdır. Güler (2011), Elmalılı mealinin sadeleştirilmesi yapılırken "resul" ve "nebi" kelimeleri arasındaki anlam farkının dikkate alınmadığını ve yanlış çeviriler ortaya konduğunu dile getirmiştir.

İlgili ifadenin çevirisinin analizinden önce Elmalılı'nın yapmış olduğu mealin geneline bakıldığında, çok fazla Osmanlıca kelime kullanmış olması bakımından diğer mealcilerden ayrıldığı açık bir biçimde görülmektedir. Bu ayetteki deyimsel anlamda kullanılmış beden organı çevirisinde ise Biçimsel Eşdeğerliği sağlayarak Yeterli bir çeviri ortaya koyduğu ve hiçbir Deyiş Kaydırmaya başvurmadığı anlaşılmaktadır. Elmalılı, ortaya koymuş olduğu bu çeviri çözümü ile kuramlar bağlamında Bayraklı ile ters düşmektedir. Zira Bayraklı, metni okuyucuya yaklaştırmayı amaçlarken Elmalılı okuyucuyu metne yaklaştırmayı hedeflemiştir. Böylelikle Elmalılı Yerleştirme metoduna örnek oluşturmuştur.

Öztürk Meali:

Dininize uyandan başkasına inanmayın." Söyle onlara: "Hidayet, Allah'ın kılavuzlamasıdır. Size verilenin benzeri bir başkasına veriliyor yahut Rabbinizin katında tartışarak size üstün gelecekler diye mi bütün bunlar?" De ki: "Lütuf Allah'ın elindedir; onu dilediğine verir. Allah Vâsi'dir, varlığı sürekli genişletir; Alim'dir, her şeyi en iyi şekilde bilir."

Öztürk'ün (2008), deyimisel anlamda kullanılmış “el” sözcüğünün çevirilerine bakıldığında, bazı yerlerde istisna olsa da Elmalılı ile benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Bu ayetteki ilgili ifadenin Öztürk tarafından yapılmış olan çevirisi analiz edildiğinde hiçbir Deyiş Kaydırmanın yapılmadığı, Biçimsel Eşdeğerliğin sağlandığı böylelikle de Yeterli bir çeviri ortaya çıktığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, Öztürk bu ayetteki ifadenin çevirisinde Yerleştirme metodunu kullanmıştır. “El” kelimesinin isim tamlaması olarak geçtiği bir diğer ayet ise Maide Suresinin 64. ayetidir.

Maide 64:

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا وَالْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ كُلَّمَا أَقْدَوْا نَارًا لِلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ

Diyanet Vakfı Meal:

Yahudiler, Allah'ın eli bağılıdır (sıkıdır), dediler. Hay dedikleri yüzünden elleri bağlanası ve lanet olasılar! Bilakis, Allah'ın elleri açıktır, dilediği gibi verir. Andolsun ki sana Rabbinden indirilen, onlardan çoğunun azgınlığını ve küfrünü arttırır. Aralarına, kıyamete kadar (sürecek) düşmanlık ve kin soktuk. Ne zaman savaş için bir ateş yakmışlarsa (fitneyi uyandırmışlarsa) Allah onu söndürmüştür. Onlar yeryüzünde bozgunculuğa koşarlar; Allah ise bozguncuları sevmez.

Ali İmran 73'te olduğu gibi bu ayette de “Allah'ın eli” ifadesi gerçek anlamıyla değil mecaz anlamıyla kullanılmıştır. Diyanet Vakfı yine bu ayetin mealini verirken yukarıdaki ayetin mealinde olduğu gibi bir Deyiş Kaydırmaya başvurmamış Biçimsel Eşdeğerliği sağlamıştır.

Ancak bu ayetin mealinde Ali İmran Suresi'ndeki ayetten farklı bir husus vardır. Mealdeki “Allah'ın elleri açıktır, dilediği gibi verir” cümlesinde “eller” kelimesi çoğul olarak kullanılmıştır. Oysa ayette يَدَاهُ ifadesi yer almaktadır bu da “eller” değil “iki el” anlamına gelmektedir. Zira Arapçada çoğulluk üçle başlamaktadır. Arap dilinde iki tane nesne çoğul değil ikili kabul edilmektedir. Bu yüzden “Allah'ın iki eli açıktır,” şeklinde de çeviri yapmanın yanlış olduğu söylenemez, ama Türkçe birden fazla olan tüm nesneler çoğul olarak addedildiği için orijinal Arapça ifadedeki iki el kavramını Türk diline “eller” olarak geçirmek çevirinin erek dilin normlarına tabi olması demektir. Bu da Toury'nin söylemiyle Kabul Edilebilir bir çeviri

çözümü olduğu anlamına gelmektedir. Bu konuyla ilintili olarak Baker, (Baker, 1992, s.111) çevirmenin, metni anladıktan sonra metnin kendi doğruları bağlamında kabul edilebilir bir erek metin oluşturma görevini üstlenmesi gerektiğini ve erek metindeki ifade biçimlerinin ve gramatik dizilimin erek dil normlarına uygun olması gerektiğini belirtmektedir.

Baker bu sözleriyle Kabul Edilebilir bir çeviri için çabalamanın doğru bir yaklaşım olduğunu dile getirmektedir. Diyanet Vakfı mealinin yaptığı bu çeviri de, bu anlamda Baker’ın sözleriyle desteklenmektedir. Ancak Diyanet Vakfı mealinin çevirisi Venuti açısından değerlendirildiğindeyse, Venuti (1995) kaynak metnin kültürel ve gramatik farklılıklarının erek metine de yansıtılması gerektiğini savunduğundan, Baker’ın aksine, böyle bir çeviriye karşı çıkmaktadır.

Bayraklı Meali:

Yahudiler, “Allah'ın eli bağlıdır/cimridir” dediler. Hay, dedikleri yüzünden elleri bağlanası ve lânet olasılar! Bilâkis, Allah'ın elleri açıktır/cömerttir, dilediği gibi verir. Andolsun ki sana Rabbinden indirilen, onlardan çoğunun azgınlığını ve küfrünü arttırır. Aralarına, kıyamete kadar düşmanlık ve kin soktuk. Ne zaman savaş için bir ateş yakmışlarsa, Allah onu söndürmüştür. Onlar yeryüzünde bozgunculuğa koşarlar; Allah ise bozguncuları sevmez.

Bayraklı bu ayette, yukarıda bahsedilen ayetin çevirisinde izlediği yoldan başka bir yol izleyerek birbiriyle tutarsız çeviriler ortaya koymaktadır. Kur'an-ı Kerim’de çok üstün bir edebiyat mevcut olsa da Kur'an çevirisi tam anlamıyla edebiyat çevirisi olmadığından bu tür deyimse anlamda kullanılmış ifadelerin çevirilerinde tutarlılık çok önemli bir yere sahiptir. Bu konuyla ilgili Baker (2006, s.38), çalışmasında *Zapatistas* adındaki bir eserin çevirmenleri tarafından yazılan önsöze yer vermektedir. Bu önsözde İspanyol çevirmenlerin ısrarla vurguladıkları en önemli noktalardan bazıları, hem orijinaline sadık, hem de İngiliz okuyucular tarafından rahat anlaşılacak bir çeviri ortaya çıkarmak için çabalamış oldukları ve farklı yerlerde geçen aynı kelimeleri her seferinde aynı şekilde çevirdikleri gerçeğidir. Buna ek olarak, kelimelerin birbirine tutarlı bir biçimde çevrilmesine büyük önem vermelerinden ötürü daha önce başka çevirmenler tarafından çevrilen sözcükleri de detaylı bir biçimde kontrol etmişlerdir.

Yapılan bu çeviri çözümüyle Bayraklı, Diyanet Vakfı mealiyle aynı “norm”un örneğini sergileyerek Biçimsel Eşdeğerliği sağlamış ve Yerlileştirme metodunu kullanmıştır. Ayrıca yine Diyanet Vakfı mealinin çevirisinde olduğu gibi Değiş Kaydırmaya bu kez başvurmamış ve Yeterli bir çeviri ortaya çıkarmıştır. Newmark (Newmark, 1991, s.115) bir metnin çevirisi

yapılırken tümüyle çevrilmesi, işlevsel olarak yeniden uyarlanma çabası içine girilmemesi gerektiğinin altını çizerek Biçimsel Eşdeğerliği sağlamanın önemini vurgulamıştır.

Çevirinin diğer bir kısmına bakıldığında ise Bayraklı'nın, analiz bölümünün ilk sayfalarında bahsedilen çoğulluk, “iki” gramer kuralı içine giren “Allah’ın iki eli” ifadesini “Allah’ın elleri” olarak çevirmeyi tercih ettiği görülmektedir. Yaptığı bu çeviriyle Bayraklı, yine Diyanet Vakfı mealiyle aynı norm’a örnek oluşturmuş ve Yerelleştirme metodunu kullanmıştır. Bunun yanı sıra, bu çeviri çözümüne “Aktarma” adı verilen çeviri prosedürü de örnek olarak verilebilir. Bayraklı'nın bu çevirisinin “Modülasyon” yerine “Aktarma” çeviri prosedürüne daha fazla uymasının en temel sebebi ise Modülasyon’da anlamın semantiğinin değişmesinin söz konusu olmasıdır. Bu çeviride ise anlamın semantiği herhangi bir değişikliğe uğramamaktadır. Bu nedenle de bu çevirinin tam anlamıyla bir Deyiş Kaydırma olduğu savunulamaz.

Yüksel Meali:

Yahudiler "ALLAH'ın eli bağlı," dedi. Aslında elleri bağlı olanlar kendileri. Halbuki O'nun iki eli de açık olup dilediği gibi harcamakta. Rabbinden sana indirilenler çoğunun azgınlığını ve inkarını arttıracak. Diriliş Gününe kadar aralarına düşmanlık ve kin saldık. Her ne zaman savaş için ateş yaksalar ALLAH onu söndürmüştür. Yeryüzünde bozgunculuk yapmak için dolaşırlar. ALLAH ise bozguncuları sevmez.

Bu ayette de Yüksel'in, Bayraklı'nın mealinde olanın aksine daha önceki yaptığı çeviriyle çelişmediği, tutarlı olduğu görülmektedir. Buna ek olarak, Yüksel, bu ayetin çevirisinde Diyanet Vakfı mealinin ve Bayraklı'nın yakalamadığı gramer noktasını yakalamıştır. Bu da, önceki sayfalarda izah edilmiş olan “iki” kavramıdır. Yüksel bu ayetin orijinalinde mevcut olan gramer kuralını çevirisine yansıtmıştır. Bu çeviri biçimiyle Yüksel, Biçimsel Eşdeğerliği sağlamış ve kaynak dilin normlarına bağlı kalarak da, Yeterli bir çeviri ortaya koymuştur. Ayrıca bu çeviri çözümü Yerlileştirme metodunun çok güzel bir örneğidir. Bu çeviri, okuyucuyu metne götürdüğünden okuyuculara Arapça gramerinin incelikleriyle ilgili de bazı ipuçları vermektedir.

Elmalılı Meali:

Bir de Yehudiler «Allahın eli bağlı» dediler ve dedikleriyle elleri bağlandı ve mel'un oldular, hayır onun iki eli de açık dilediği gibi bahşediyor, celâlim hakkı için sana rabbından indirilen onlardan bir çoğunun tuğyanını ve küfrünü arttıracaktır, maamafih biz onların arasına kıyamete kadar sürecek buğz ve adavet bıraktık, her ne zaman harb için bir yangın tutuşturdularsa Allah onu söndürdü, hep yer yüzünde fesad için koşarlar, Allah ise müfsidlerini sevmez.

Elmalılı, Maide Suresi'nin ilgili ayetindeki beden organ çevirisinde de Ali İmran Suresi'nde yaptığı çeviriyle aynı derecede tutarlıdır. İfadenin semantik anlamını değiştirmeden bir çeviri çözümünü ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra Elmalılı, Arapçadaki “tensiye” (ikil) yapısını erek metne yansıtmayı tercih etmiştir. Bu nedenle burada Deyiş Kaydırmadan söz edilemez. Yaptığı çeviri de bu yönden Yüksel'in yaptığı çeviriyle benzerlik göstermektedir. Elmalılı'nın, isim tamlaması olarak geçen “el” kelimesinin çevirilerine bakıldığında Yüksel'in aksine tam anlamıyla Biçimsel Eşdeğerliği esas alarak Yeterli bir çeviri ortaya koyduğu görülmektedir.

Buna ek olarak, Elmalılı, ileriki sayfalarda incelenecek olan, “el” kelimesinin isim tamlaması şeklinde değil, tek kelime olarak geçtiği, ancak yine deyimisel anlam taşıyan Sad Suresi'nin 75. ayetindeki ifadeyi de yapmış olduğu diğer çeviri çözümleriyle tutarlılık sergileyerek “iki elimle” şeklinde aktarmıştır.

Öztürk Meali:

Yahudiler dediler ki: "Allah'ın eli bağlıdır." Kendi elleri bağlandı/elleri bağlanasınlar! Söylemiş oldukları yüzünden lanetlendiler. Söylediklerinin aksine, Allah'ın iki eli de alabildiğine açıktır; dilediği gibi bağışta bulunur. İnan olsun ki, Rabbinden sana indirilen, küfür ve taşkınlık yönünden onları iyice azdıracaktır. Onların arasına, ta kıyamet gününe kadar düşmanlık ve nefret atmışsındır. Ne zaman savaş için bir ateş yaksalar, Allah onu söndürür de onlar yeryüzünde yine bozgunculuğa koşarlar. Ama Allah, bozguncuları sevmez.

Öztürk yaptığı bu çeviriyle Bayraklı'nın, örneğini sergilemiş olduğu normun tam tersi bir yaklaşım benimsemektedir. Çevirmen böyle bir çeviri çözümü ortaya koymakla Elmalılı gibi, kaynak metnin normlarına sadık kalmıştır. Buna ek olarak, daha önce de izah edilmiş olan, bu ayetin orijinalindeki “iki” kavramını da erek metne aktarmıştır.

Öztürk'ün, semantik anlamı “el” olan ifadelerin çevirilerinin geneline bakıldığında, aynı ifadeler için farklı karşılıklar tercih etmediğinden, birbirine tutarsız çeviri çözümü ortaya koymadığı, her çeviride Biçimsel Eşdeğerliği sağlayarak Kabul Edilebilir'den ziyade Yeterli çeviri biçimleri meydana getirdiği açık bir biçimde görülmektedir. Bu nedenle, Öztürk'ün, semantik anlamı “el” olan ifadelerin mevcut olduğu diğer ayet çevirileri incelenmeyecektir. Ancak ileriki sayfalarda analiz edilecek olan, semantik anlamı “el” olmayan kalıbın çevirilerindeyse bazı farklılıklar ortaya koyduğu görülecektir.

Fetih 10:

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى
بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا

Diyanet Vakfı Meali:

Muhakkak ki sana biat edenler ancak Allah'a biat etmektedirler. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa, ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah ile olan ahbine vefa gösterirse Allah ona büyük bir mükâfat verecektir.

Diyanet Vakfı meali bu ayette de Maide 64'teki aynı yaklaşımı sergilemiş ve Dinamik Eşdeğerlik yerine Biçimsel Eşdeğerliğe örnek teşkil eden bir çeviri ortaya koymuştur. Buna ek olarak, bu çeviri biçimi Newmark'ın Semantik Çeviri adını verdiği çeviri türüne de bir örnektir.

Bayraklı Meali:

Sana bağlılıklarını bildirenler aslında Allah'a bağlılıklarını bildirmektedirler. Allah'ın kudreti, onların kudretleri üzerindedir. O halde, kim ahdini bozarsa kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah'a verdiği sözü yerine getirirse, Allah ona büyük bir ödül verecektir.

Bayraklı bu ayeti çevirirken Ali İmran 73'te yaptığı çeviri çözümüne geri dönmüştür. Böylece Maide 64'teki kendi yaptığı çeviri çözümü sınırları içine giren normlara da, Diyanet Vakfı mealinin çevirisine örnek teşkil eden normlara da aykırı bir çeviri yaklaşımı ortaya koymuştur. Burada “el” kelimesinin semantiğini değiştirerek “kudret” kelimesini yeğlemiştir. Bu çeviri “Kabul Edilebilir” bir çeviri örneğidir. Ayrıca anlamdaki semantiğin değişmesi Modülasyon stratejisinin kullanıldığı şeklinde değerlendirilebilir.

Yüksel Meali:

Sana bağlılık sözü verenler, ALLAH'a bağlılık sözü vermişlerdir. ALLAH'ın eli onların elleri üzerindedir. Kim sözünü bozarsa, kendi aleyhine bozmuş olur. ALLAH'a verdiği sözü yerine getirene ise büyük bir ödül vereceğiz.

Bu ayette de yine Yüksel'in, örnek oluşturduğu aynı kuramlardan sapmadığı görülmektedir. Yüksel bu ayetteki ifadenin çevirisini ortaya koyarken diğer çevirdiği ayetlerle doğru orantılı bir şekilde Dinamikten ziyade Biçimsel Eşdeğerliği sağlamıştır. Bu nedenle de hiçbir Değiş Kaydırmaya başvurmamış ifadenin semantik anlamında da bir değişiklik yapmamıştır. Yüksel,

yapmış olduğu bu tür çeviri biçimleriyle kuramlar bağlamında Bayraklı'dan farklı ama Diyanet Vakfı mealiyle paralel bir yaklaşım sergilemektedir.

“El” kelimesinin isim tamlaması şeklinde geçmediği, ancak yine de deyimsel anlamda kullanılmış olarak kabul edilebilecek bir başka ayet de, Sad Suresi’ndedir. Bahsi geçen kelime bu ayette iyelik ekiyle kullanılmıştır.

Sad 75:

قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتَ بِيَدَيَّ اسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ

Diyanet Vakfı Meali:

Allah! Ey İblis! İki elimle yarattığıma secde etmekten seni meneden nedir? Böbürlendin mi, yoksa yücelerden misin? dedi.

Sad Suresi’nin bu ayetindeki “el” kelimesinin semantik anlamı yukarıda analiz edilen ayetlerde olduğu gibi yine aynıdır. Ama kuramlar bağlamında Diyanet Vakfı’nın, mealinde sergilediği yaklaşım Maide 64’teki çeviri yaklaşımından farklıdır. Önceki sayfalarda da belirtildiği üzere, Arap dilinde “iki” çoğul olarak addedilmemektedir. Bu ayette de *Yedeyye* ifadesi geçmektedir. Bu ifade “eller” değil “iki el” anlamına gelmektedir. Ancak yukarıda da vurgulandığı üzere Türkçede birden fazla olan her nesne çoğul olarak hüküm gördüğünden dolayı “iki el” yerine “eller” şeklinde bir çeviri de hatalı olmamaktadır. Maide 64’teki “Allah’ın iki eli” ifadesini “Allah’ın elleri” şeklinde bir çeviri çözümüyle ifadeye koyan Diyanet Vakfı meali, bu ayette “ellerimle” ifadesi yerine ayetin birebir tercümesi olan “iki elimle” şeklinde çevirmeyi tercih etmiştir. Böylelikle Yeterli bir çeviri yaklaşımından söz edilebilir. Öte yandan, Venuti’nin Yerileştirme stratejisinin kullanıldığını söylemek mümkündür. Diğer bir ifadeyle metin, okuyucuya değil okuyucu metne götürülmek istenmiştir.

Bayraklı Meali:

Allah, “Ey İblis! Kudretimle yarattığıma secde etmekten seni meneden nedir? Böbürlendin mi, yoksa yücelerden misin?” dedi.

Bu ayette de Bayraklı, Ali İmran Suresi’nin ayetinde olduğu gibi Diyanetin aksine Değiş Kaydırma yaparak Dinamik Eşdeğerliği sağlamıştır. Buna ek olarak ortaya çıkarılan bu çeviriyle, erek kültürün normları devreye girip geçerlilik kazandığından, bu çevirinin Kabul

Edilebilir çeviriye örnek olduğu açıktır. Bayraklı, Arapça ayetin birebir Türkçe karşılığı “iki elimle” olan ifadenin çevirisini yaparken “kudretimle” şeklinde tekil bir ifade kullandığından Arapçanın gramerinde var olan “iki” ve çoğulluk kavramlarının erek metne tezahürü gerçekleşmemiştir. Böylece Bayraklı, çevirisinde okur odaklı bir yaklaşım benimsemiştir.

Yüksel Meali:

"Ey İblis, ellerimle yarattığıma secde etmekten seni alıkoyan nedir? Büyüklük mü tasladın? Yoksa başımı kaldırdın?" dedi.

Yüksel'in bu ayetteki ilgili ifadenin çevirisi analiz edildiğinde bu ayette, yukarıda bahsedilen “iki” kavramını metne yansıtmadığını söylemek mümkündür. Ancak buna rağmen ifadenin semantik anlamını Bayraklı'nın yaptığı gibi değiştirmemiştir. Bu sebeple de, ortaya koymuş olduğu çeviri çözümü Modülasyondan ziyade Aktarma adı verilen çeviri prosedürüne bir örnek teşkil etmektedir. Bu ayetteki, Yüksel tarafından yapılmış olan çeviri çözümüne alternatif bir çeviri çözümü ise “iki elimle” şeklinde olabilir. Yüksel'in, böyle bir tercihi metnin çeviri kokmaması amacıyla yapmış olduğu söylenebilir. Ancak bu durumda, Sad Suresi'nde yaptığı çeviri Maide Suresi 64'ten farklı olduğundan Maide 64'te oluşturduğu çeviriyle bir tutarsızlık ortaya koymaktadır.

Bu ayetlerin yanı sıra Kur'an'da bir de semantik anlamı “el” olmayan ancak yine deyimsel anlamda kullanılmış beden organı içeren ayetler de mevcuttur. Bunun örneklerinden biri Kur'an'da on dört yerde geçen مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ “Sağ ellerinin sahip oldukları” ifadesidir. Bu ayetlerden bazıları aşağıda ele alınmıştır.

Müminun 6:

إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ

Diyanet Vakfı Meali:

Ve onlar ki, iffetlerini korurlar; Ancak eşleri ve ellerinin sahip olduğu (cariyeleri) hariç. (Bunlarla ilişkilerden dolayı) kınanmış değildirler.

Görüldüğü gibi Diyanet Vakfı mealinde ayet, parantez içinde “cariye” kelimesiyle açıklanmıştır. Öte yandan kaynak metindeki “ya da” bağlacı “ve” şeklinde Türkçeye

aktarılmıştır ki, bu iki bağlacın işlevleri semantik farklılıklar doğuracak derecede birbirinden farklıdır.

Bayraklı Meali:

Ancak eşleri ve ellerinin altında sahip oldukları hariç. Bunlarla ilişkilerinden dolayı kınanmazlar .

Bayraklı, Diyanet Vakfı mealinden farklı bir yol izleyerek “cariye” kelimesini kullanmadan bir çeviri yapmayı tercih etmiştir. Birebir çevirisi “sağ ellerinin sahip oldukları” olan ifadeyi “ellerinin altında sahip oldukları” şeklinde çevirmiştir Burada “sağ” kelimesini kullanmadan sadece “el” diyerek çeviriyi kayda geçirmesi ilginç bir tercihtir zira belirtildiği üzere ayetin orijinalinde “el” kelimesi değil, sadece “sağ” kelimesi mevcuttur. Bayraklı’nın bu çevirisi Diyanet Vakfı mealıyla kıyaslandığında Bayraklı’nın nispeten Yeterli bir çeviri ortaya çıkardığı söylenebilir. Ancak Bayraklı da Diyanet Vakfı mealinin yaptığı gibi “ya da” bağlacını “ve” şeklinde aktarmıştır.

Yüksel Meali:

Ancak eşleri veya sahip oldukları hariç. Onlar kınanmazlar.

Yüksel tarafından çevrilen ilgili ifade analiz edildiğinde Yüksel’in, Bayraklı ve Diyanet Vakfı mealinden farklı bir çeviri ortaya koyduğu görülmektedir. Yüksel bu ayetteki ifadeyi çevirirken anahtar kelime olarak değerlendirilebilecek, semantik anlamı “sağ” olan sözcüğü düşürmeyi tercih etmiştir. Bu seçimiyle Dinamik Eşdeğerliği sağlama kaygısı taşısa da, ilgili ifadede yer alan, mecaz anlam itibarıyla de çok önemli bir yere sahip sözcüğü düşürmesi ifadedeki mecaz, deyimsel anlamı çok iyi yansıtamadığını göstermektedir. Ancak “ya da” veya “veya” anlamına gelen kelimeyi Diyanet Vakfı mealinin ve Bayraklı’nın aksine doğru çevirmeyi başarmıştır. Ancak Yüksel, Müminun Suresinin 6. ayetiyle kelimesi kelimesine aynı olan Mearic Suresindeki cümleyi kendi içinde farklı bir biçimde çevirmiştir.

Ancak eşleri, yahut yeminlerinin/anlaşmalarının hak sahibi oldukları hariç; onlardan dolayı yerilmezler. (Mearic, 30)

Bu ayetteki deyimsel ifade Müminun Suresi’nde yer alan ifadeyle birebir aynı olmasına rağmen mealci tarafından çok değişik bir biçimde çevrilmiştir. Yüksel, Nisa Suresi’nin 3. ve 25.

ayetinde yer alan aynı ifadeyi de Mearic Suresi’ndeki gibi çevirmeyi tercih etmiştir. Daha önce de belirtildiği üzere bu tür kelimeler eşdizimsel özellikte, deyimisel anlamda, başka bir deyişle terminolojik ifadeler olduğundan ve söz konusunun da Kur’an olması sebebiyle böyle ifadelerin çevirilerinde tutarlılık çok büyük önem arz etmektedir. Bu tür ifadelerin birbirinden farklı şekillerde çevrilmesi, mealcilerin bu konuda kararsızlık yaşadıklarına işaret etmektedir. Ayrıca bu tür çeviri çözümleri okuyucularda da, kafa karışıklığına yol açabilmektedir. Yüksel’in yaptığı bu çeviride, gerek duyulmayan kesme işaretleri kullanıldığından belagat tamamen kaybolmuştur. Zira *eyman* kelimesinin başka ayetlerde “yeminler” anlamında kullanıldığı doğru olsa da “anlaşma” anlamında kullanıldığı hiçbir ayet yoktur.

Elmalılı Meali:

Ancak zevcelerine ve kendilerinin milki olan cariyelerine karşı müstesnâ, çünkü bunlar levm olunmazlar.

Bu ve Nisa Suresi 3. ayette Elmalılı, metni okuyucuya götürme çabasına girerek Yerelleştirme metodunu kullanmıştır. Böylelikle de birçok Deyiş Kaydırmaya başvurmuştur. Yaptığı Deyiş Kaydırmanın en büyük örneği ayetteki mecazi anlam taşıyan ifadeyi “cariye” olarak çevirmesidir. Böyle yaparak Elmalılı, Diyanet Vakfı mealinin parantez içine aldığı ifadeyi metne dâhil etmiştir. Bunun yanı sıra, çevirmen, mecaz anlam itibarıyla “el” anlamına gelen kelimeyi çıkarmayı tercih etmiştir. Öte yandan Elmalılı “ya da” yerine “ve” sözcüğünü kullanmayı tercih etmiştir. Elmalılı bu tercihle Diyanet Vakfı meali ile Bayraklı’nın izlediği aynı stratejiyi benimsemiştir. Elmalılı, ayrıca Müminun Suresi’ndeki ayetle aynı olan Mearic Suresi 30. ayetteki ifadeyi de “milki yeminlerine” şeklinde çevirerek Müminun Suresi’ndeki çeviriden farklı bir çeviri ortaya koymuştur.

Öztürk Meali:

Eşleri yahut akitleri aracılığıyla sahip bulundukları müstesnadır. Bu durumda kınanmış değillerdir onlar.

Öztürk bu ayetteki deyimisel anlamda kullanılmış ifadenin çevirisini yaparken semantik anlamı “sağ” olan, ancak mecaz anlam bakımından “el” anlamını taşıyan kelimeyi düşürmüş, “Akitleri aracılığıyla sahip bulundukları” şeklinde bir çeviri çözümünü tercih etmiştir. Öztürk bu çeviriyle kaynak metnin normlarından kopmuştur. Böylelikle Kabul Edilebilir bir çeviriye

ortaya çıkarmakla beraber kaynak metinde geçen “ya da” anlamına gelen “ev” kelimesine “yahut” şeklinde çevirmiştir.

Nisa 3:

وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مِمَّا مَتَّيْتُمْ وَلَكُمْ وَرُبَاعٌ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةٌ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ آدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا

Bayraklı Meali:

Şayet yetimler hakkında adaleti yerine getiremeyeceğinizden korkarsanız, size helâl olan başka kadınlardan ikişer, üçer, dörder alınız. O kadınlar arasında da adaleti sağlayamayacağınızdan korkarsanız, bir tane alınız; yahut ellerinizin altında bulunanlarla yetininiz. Zulüm ve haksızlık etmemeniz için en uygun olan budur.

Nisa Suresi’nin bu ayetinin çevirisinde de Bayraklı, Müminun Suresi’nde yaptığı çeviriye benzer bir yaklaşım göstermiştir. Bu ayetin çevirisinde yine Müminun Suresi’ndeki ayette olduğu gibi Değiş Kaydırmaya başvurulmamış, Yerlileştirme metodu kullanılmıştır. Ayrıca Diyanet Vakfı mealinin aksine paranteze başvurulmamıştır. Bayraklı’nın da “sağ ellerinin sahip oldukları” ifadesinin çevirisinde genel olarak hiçbir değişikliğe gitmediği görülmektedir, yalnızca Nisa Suresinin 25. ayetinin mealinde bir istisna mevcuttur. İlgili ifadenin Bayraklı tarafından yapılan Nisa 25’teki çevirisine aşağıda değinilecektir.

Öztürk Meali:

Yetimler konusunda adaleti koruyamayacağınızdan korkarsanız, sizin için temiz kılınan kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâhlayın. Eğer bu durumda adaleti gözetemeyeceğinizden korkarsanız, bir tek kadınla yahut yeminlerinizin/sağ ellerinizin sahip olduklarıyla yetinin. İşte bu, haksızlığa sapmamanız için en uygun yoldur.

Öztürk bu ayetteyse ilgili ifadeyi Müminun Suresi’nde çevirdiğinden çok daha farklı bir biçimde çevirmiştir. Burada, kaynak metindeki ifadede geçen mecazi olan da dahil bütün kelimeleri kullanmıştır. Çevirmenin, sunmuş olduğu bu çeviri yaklaşımı Biçimsel Eşdeğerliği anımsatmaktadır ve Değiş Kaydırmaya başvurulmadan ayetteki ifadenin her kelimesi birebir erek metne aktarılmıştır. Buna ek olarak, bu çeviri çözümü, çeviri prosedürlerinden Birebir Çevirinin örneği olarak gösterilebilir.

Nisa 25:

وَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتَيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكُمْ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَانكِحُوهُنَّ بِأَذْنِ أَهْلِهِنَّ وَآتُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ أَخْدَانٍ فَإِذَا أُحْصِنَ فَإِنَّهُنَّ بَفَاحِشَةٍ فَاعْلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ وَأَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Bayraklı Meali:

İçinizden, inanmış hür kadınlarla evlenmeye gücü yetmeyen kimse, elleriniz altında bulunan inanmış genç kızlarınızdan/cariyelerinizden alsın. Allah sizin imanınızı en iyi bilendir. Hepiniz birbirinizdensiniz/hepiniz aynı kökten gelmektesiniz. Öyleyse iffetli yaşamaları, zina etmemeleri ve gizli dost tutmamaları şartıyla, sahiplerinin izniyle onlarla evleniniz; ücretlerini/ mehirlerini de güzelce veriniz. Evlendikten sonra bir fuhuş yaparlarsa onlara, hür kadınlara verilen cezanın yarısı uygulanır. Bu cariye ile evlenme, içinizden sıkıntıya düşmekten korkanlar içindir. Sabretmeniz ise sizin için daha iyidir. Allah bağışlayandır; merhamet edendir.

Bayraklı bu ayette ilgili ifadeyi daha önceki ayetlerle tutarlı bir şekilde çevirmiş olsa da bu ayette “kızlarınızdan” kelimesinin yanına kesme işareti koyarak “cariyelerinizden” sözcüğünü yazmıştır. Böyle bir kelime orijinal metinde mevcut değildir ve böyle bir çeviri çözümü de Kur'an'ın zaman üstü olma özelliğine gölge düşürebilecek nitelikte olduğundan parantez içinde verilmesi daha isabetli olabilirdi. Bayraklı ortaya çıkarmış olduğu bu çeviriyle metni okuyucuya yaklaştırma çabası içine girmiştir.

Elmalılı Meali:

İçinizden her kim hurrolan mü'min kadınları nikâh edecek genişliğe güç yetiremiyorsa ona da ellerinizin altındaki mü'min cariyelerinizden var, Allah kadrinizi imanınızla bilir, mü'minler Hep birbirinizden sayılırsınız, onun için fuhuşta bulunmayarak, gizli dost da edinmiyerek namuslu yaşadıkları haled onları sahiblerinin izniyle nikâh ediniz ve mehirlerini güzellikle kendilerine veriniz, eğer evlendikten sonra bir fuhş irtikâb ederlerse o vakıt üzerlerine hur kadınlar üzerine terettüb edecek cezanın yarısı lâzım gelir, şu suret günaha girmek korkusu olanlarınız içindir, yoksa sabretmeniz sizin için daha hayırlıdır, bununla beraber Allah gafurdur, rahîmdir.

Elmalılı, bu ayetteki ifadeyi çevirirken diğer yapmış olduğu çevirilerden çok farklı olarak mecaz anlamı “el” olan kelimeyi de dahil etmiştir, ancak yine “cariye” ifadesini de muhafaza etmeyi tercih etmiştir. Yapmış olduğu bu çeviri çözümümüyle, mecaz olarak “el” anlamına gelen

ifadeyi tuttuğu için Yeterli bir çeviri, ancak “cariye” kelimesini eklemiş olmasıyla da Kabul Edilebilir bir çeviri ortaya koymaktadır.

Öztürk Mealî:

İnanmış hür kadınları nikâhlama genişliğine gücü yetmeyeniniz, ellerinizin altındaki genç, mümin köle kızlarından biriyle evlensin. Allah sizin imanınızı daha iyi bilir. Hep birbirinizdensiniz. O halde onları, ailelerinin izniyle nikâhlayın. Gizli dost edinmeyerek, zinadan uzak kalarak, iffetli hanımlar olmaları şartıyla onların mehirlerini örf'e uygun bir biçimde verin. Evliliğe geçtikten sonra bir fuhuş yaparlarsa onlara, hür kadınlara uygulanan cezasının yarısı uygulanacaktır. Bu, köle ile evlenme yolu, günaha ve sıkıntıya girmekten korkanınız içindir. Sabretmeniz sizin için daha hayırlıdır. Allah çok affedici, çok merhametlidir.

Öztürk bu ayetteki ifadenin çevirisinde diğer çevirilerden çok farklı olarak “köle” kelimesini kullanmayı tercih etmiştir. Kayda geçirdiği bu kelimeyle ayeti zaman ve mekan içine hapsedmiştir. Ayrıca “köle” kelimesinin Arapçası إماء şeklinde bir kelimedir. Bu kelime de, kaynak metinde Nur Suresi’nin 32. ayetinde şu şekilde geçmektedir.

وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

Bu ayet, erkek kölelerle kadın köleler içinden hayırlı işler yapan bekarların evlendirilmesinden bahsetmektedir. Bu ayette köle kadınlar için kullanılan ifade *ima* 'a şeklinde bir kelimedir. Bu sözcük de “sağ ellerin sahip oldukları” ifadesinden tamamen farklıdır. Öyleyse Kur'an, “köle” ifadesi için bahsi geçen ifadeyi değil, bu tekil kelimeyi kullanmıştır. Bunun yanı sıra, yine Nisa Suresi’nin aşağıda yer alan ayetinde, ilgili ifadeyi bir kez daha diğer çevirileriyle tutarsız bir biçimde yorumlamıştır.

Allah'a ibadet edin. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetim ve öksüzlere, çaresizlere, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaş'a, yolda kalmışa, size bağımlı olanlara iyi ve güzel davranın. Allah, kasılıp böbürlenlen şımarıkları sevmez. (Nisa, 36)

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تَشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا

Öztürk bu ayetteki bahsi geçen ifadeyi “size bağımlı olanlar” ifadesiyle kayda geçirerek anlamın semantiğini ve bakış açısını tamamen değiştirmektedir. Böyle bir çeviri çözümü de yedi çeşit çeviri prosedüründen Modülasyon’un örneğidir. Bu ayetin çevirisinde Öztürk, ilgili kalıbın başta semantiği olmak üzere bütün yapılarını değiştirmiştir. Burada erek metin, kaynak

metnin normlarından tamamen kopartılarak çok tartışılabilir bir Deyiş Kaydırma yapılmıştır. Buna ek olarak, Öztürk Nahl Suresinin bir ayetinde geçen aynı kalıbı ise yine kendi yaptığı diğer çevirilerle bir hayli tutarsız bir biçimde çevirmiştir.

Allah, rızıkta kiminizi kiminize üstün kılmıştır. Fazla verilenler, rızıklarını ellerinin altındakilere aktarıp da hepsi onda eşit hale gelmiyor. Allah'ın nimetini mi inkâr ediyor bunlar? (Nahl, 71)

وَاللّٰهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَادِّي رِزْقِهِمْ عَلَىٰ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ أَفَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ

Öztürk yapmış olduğu bu çeviride “ellerinin altındakiler” ifadesini kullanarak bir çeviri çözümü ortaya koymaktadır. Bu ayette yer alan bahsi geçen kalıp Nisa Suresi’nin 25. ayetindeki kalıbın birebir aynısıdır. Ancak Öztürk, Nisa Suresi’nde eklediği “köle” ifadesini Nahl Suresi’nin bu ayetini çevirirken eklememeyi tercih etmiştir. Bu ayette yaptığı çeviri Nisa Suresi’nin 3. ayetinde yapmış olduğuyla bir hayli fazla benzerlik göstermektedir.

Kur’an’da “el” organının deyimsel anlamda ve eşdizimsel özellikte kullanıldığı bir başka kalıp ise “بين يديه” (Bakara 97, Ali İmran 3, Maide 46, En’am 92, Yunus 37). Ancak bu ifadenin çevirisi istisnasız bütün mealciler tarafından “önünde” olarak aynı şekilde çevrilmiştir.

“Yüz” Kelimesinin Yer Aldığı Ayetler

“El” kelimesi gibi Kur’an’da “yüz” kelimesinin de, hem belirtili isim tamlaması hem de tamlamasız olarak deyimsel anlamda kullanıldığı ayetler mevcuttur. Aşağıda “yüz” beden organının deyimsel anlamıyla kullanıldığı ayetler ele alınmıştır.

Bakara 115:

وَلِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ إِنَّ اللّٰهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

Diyanet Vakfı Meali:

Doğu da Allah'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allah'(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir.

Arapçada وَجْه ifadesi hem semantik hem de deyimsel “yüz” anlamında kullanılabilmektedir. Diyanet Vakfı meali, “Allah’ın yüzü” ifadesini olduğu gibi koruyarak, bu ifadenin semantik

anlamını yansıtan bir çeviri çözümü bulmuş olmasına rağmen parantez içine “zatı” sözcüğünü eklemeyi tercih etmiştir. Bu tercihle hem Biçimsel Eşdeğerlik sağlanmış hem de parantez anlamın Dinamik Eşdeğerliğe örnek oluşturan biçimi verilmiştir.

Bayraklı Meali:

Doğu da batı da Allah'a aittir. Nereye dönerseniz Allah'ın varlığı oradadır. Şüphesiz ki Allah, her şeyi çepeçevre kuşatan ve her şeyi bilendir.

Bayraklı, “el” ifadesinin mecazi kullanımlarının çevirilerinde benimsediği normu burada da tekrarlamıştır. Diyanet Vakfı mealinin aksine Bayraklı ayetteki “Allah’ın yüzü” ifadesi “Allah’ın varlığı” şeklinde aktarmayı tercih etmiştir. Bu tercihle yine “el” kelimesinin çevirilerinde olduğu gibi anlamın semantiği Değiş Kaydırmaya tabi tutulmuştur. Öte yandan İletişimsel Çeviri örneği olarak da gösterilebilir. Yapılan bu çeviri çözümü ayrıca Modülasyon’un bir örneğidir. Bayraklı tarafından yapılan bu çeviri Diyanet Vakfı mealinin çevirisiyle kıyaslandığında kuramlar bağlamında farklı yollar izledikleri görülür. Ancak Bayraklı, bu ayette yer alan ifadedeki deyimsel anlamı, Rahman 27’deki anlamla aynı olan ifadeden farklı bir biçimde çevirmeyi tercih etmiştir. Rahman 27’deki “Rabbinin yüzü” ifadesi için Bayraklı “Rabbinin zatı” ifadesini kullanarak mecaz anlam bakımından aynı olan bu iki ifadeyi birbirinden farklı bir biçimde çevirmiştir. “el” ifadesinin çevirilerinde sergilediği yaklaşımı burada da yinelemiştir. Öte yandan, Rahman Suresi’ndeki ilgili ayetteki ifadenin Bayraklı tarafından çevirisi ise Diyanet Vakfı’nın mealıyla aynıdır.

Yüksel Meali:

Doğu da batı da ALLAH'ındır. Nereye yönelirseniz ALLAH'ın yüzü oradadır. ALLAH her şeyi kuşatan ve her şeyi bilendir.

Yüksel’in, Kur’an’da geçen deyimsel anlamda kullanılmış “yüz” kelimesinin çevirilerine bakıldığında, deyimsel “yüz” sözcüğünü diğer iki mealciden farklı çevirdiği görülmektedir.

Bu ayetteki ilgili ifadenin çevirisinde Yüksel, Bayraklı’nın Semantik Çeviriyle örtüşen bir yaklaşımı benimsemiştir. Semantik anlamı da “yüz” olan ifadeyi hiçbir değişikliğe uğratmadan, başka bir deyişle Değiş Kaydırmaya başvurmadan yalın bir şekilde erek dile aktarmıştır.

Elmalılı Meali:

Maamafih, meşrik de Allahın mağrib de, nerede yönelseniz orada Allaha durulacak cihet var, şüphe yok ki Allah vasi'dir alîmdir.

“Allah’ın yüzü” ifadesini içeren ayetlerin Elmalılı tarafından çevirilerine bakıldığında daha önce analiz edilen mealcilerden daha farklı çeviriler de ortaya koyduğu görülür. Elmalılı bu ayetteki ifadeyi çevirirken isim tamlaması olan yapıyı değiştirmiştir. Ayrıca çevirmenin sunduğu bu çeviri yaklaşımı önceki sayfalarda analiz edilen çevirilerde görülmez. Elmalılı’nın yaklaşımı Ödünç Alma çeviri prosedürünün güzel bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira kaynak metindeki orijinal kelimenin, aynısı olmasa da yine Arapça bir karşılığı erek metne direkt olarak aktarılmıştır. Bu durum Elmalılı’nın, Osmanlıca kelimeleri bir hayli fazla kullanmış olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak çevirmen, mecaz anlam itibariyle bu ayetteki isim tamlamasıyla aynı anlamda kullanılan, Rahman Suresi’nin 27. Ayetindeki ifadenin çevirisinde ise “yüz” ifadesini aynen koruyarak Biçimsel Eşdeğerliği sağlamıştır.

Bakara 272:

لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلِأَنْفُسِكُمْ وَمَا تُنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُؤَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ

Diyanet Vakfı Meali:

(Ya Muhammed!) Onları doğru yola iletmek sana ait değildir. Lakin Allah dilediğini doğru yola iletir. Hayır olarak harcadıklarınız kendi iyiliğiniz içindir. Yapacağınız hayırları ancak Allah’ın rızasını kazanmak için yapmalısınız. Hayır olarak verdiğiniz ne varsa; karşılığı size tam olarak verilir ve asla haksızlığa uğratılmazsınız.

Bakara Suresi’nin bu ayetiyle 115. ayeti incelendiğinde semantik anlamlarında bir değişiklik olmamasına rağmen 272’de yer alan “Allah’ın yüzü” ifadesindeki deyimsellik 115’teki deyimsellikten anlam bağlamında biraz daha farklı olduğu görülmektedir. Zira 272’deki “Allah’ın yüzü” ifadesiyle vurgulanan, Allah’ın doğada her yerde mevcut olduğudur. Benzer anlamdaki deyimsel ifadenin Kur’an’da yer alan başka örnekleri ise Rahman 27’de ve Kasas 88’dedir. Bu yüzdendir ki, Diyanet Vakfı meali bu ayetlerde “Allah’ın yüzü” ifadesini aynen muhafaza etmekle beraber Rahman 27’deki ifadenin çevirisi olarak yine “yüz” kelimesiyle eş

anlamalı olan “zat” sözcüğünü yeğlemiştir. Ancak bu ayette Allah’ın hoşnutluğundan bahsedilmektedir. Bu nedenle de Diyanet Vakfı meali bu ayette semantik anlamı “yüz” olan ifadeyi “Allah’ın rızası” olarak çevirme tercihinde bulunmuştur. Diyanet Vakfı bu tercihiyle Deyiş Kaydırma yapmıştır. Zira metnin daha iyi anlaşılması adına ayetteki semantik anlam değiştirilmiştir.

Yapılan bu çeviriyle Yerelleştirme metodu kullanılmış, Yeterli yerine Kabul Edilebilir bir çeviri yapılarak erek dizgenin normlarına geçerlilik kazandırılmıştır. Ayrıca bu ayetteki ifadenin çevirisi için Dinamik Eşdeğerliğin sağlandığı da bir gerçektir.

Bayraklı Meali:

Ey Peygamber! İnsanları hidayete erdirmek sana aittir; ancak Allah dileyeni hidayete erdirir. Sadece Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla başkalarına her ne iyilik yaparsanız bu kendi yararınızdır. Çünkü yapacağınız her iyilik size, olduğu gibi geri dönecek ve size haksızlık yapılmayacaktır.

Bayraklı bu ayetin çevirisinde Diyanet Vakfı mealinin izlediği yola paralel bir yol benimseyerek Dinamik Eşdeğerliği sağlamıştır. Bu da, Yeterli’den ziyade Kabul Edilebilir bir çevirinin meydana getirildiği anlamına gelmektedir. Diyanet Vakfı mealinin yaptığı gibi Bayraklı da bu ayette “yüz” kelimesinin semantik anlamını değiştirerek “rıza” kelimesinde karar kılmıştır.

Yüksel Meali:

Onları doğruya iletmek sana düşmez. Ancak ALLAH dilediğini doğruya iletir. Muhtaçlara ettiğiniz her iyilik kendi yararınızdır. Yardımlarınız yalnız ALLAH için olmalı. Yaptığınız her iyiliğin karşılığı size eksiksiz ödenecektir. Haksızlığa uğratılmayacaksınız.

Bu ayetin çevirisinde Yüksel, Bakara 115’ten daha değişik bir yol izlemiştir. Mealci kaynak metinde isim tamlaması şeklinde kullanılmış olan ifadeyi, içerisinden “yüz” kelimesini düşürerek bir çözüme ulaşmayı hedeflemiştir. Kaynak metindeki ifade isim tamlaması olduğundan ve Türkçe’ye, “Allah’ın yüzü” ya da “Allah’ın rızası” şeklinde rahatça da aktarılabileceğinden yapılan bu çıkarma mealciler arasında sıkça rastlanan bir durum değildir. Bu sebeple burada Biçimsel Eşdeğerlik ya da Dinamik Eşdeğerlikten açık bir biçimde

bahsedilemez. Çevirmenin, ancak metni okuyucuya götürme kaygısı taşıdığı, böylelikle de Yerelleştirme metodunu izlemiş olabileceği tartışılabilir. Ancak Rum Suresinin 38. ayetindeyse Bakara Suresinin 272. ayetinde yaptığı çeviriyle tutarsız bir çeviri ortaya koymuştur. Yüksel’in, Rum Suresindeki ayetin çevirisine, Rum Suresinin ilgili ayeti analiz edilirken değinilecektir.

Elmalılı Meali:

Onların yola gelmesi senin üzerine değil velâkin Allahdır ki dilediğini yola getirir, ve hayır namına her ne infak ederseniz hep kendi lehinizedir, ancak sırf Allah yüzünü gözeterek verirsiniz, bu vechile hayra dair her ne verirsiniz karşılığı size tamamen ödenir ve hiç hakkınız yenmez.

Çevirmen bu ayetteki, Allah’ın hoşnutluğundan bahsedildiği ifadenin çevirisinde diğer bütün çevirmenlerin yaptıklarından farklı olarak ilgili deyimsel kullanımı, semantiğinde hiçbir değişiklik yapmadan erek metne aktarmıştır. Yaptığı bu çeviri çözümüyle Elmalılı, kaynak metnin normlarına bağlı kalmıştır. Bu da, ortaya çıkan çevirinin Yeterli bir çeviri olduğu anlamına gelmektedir. Ayrıca bu çeviride Deyiş Kaydırma stratejisine başvurulmadan Biçimsel Eşdeğerlik sağlanmıştır. “Yüz” kelimesinin isim tamlaması olarak geçtiği bir diğer ayet de Rum Suresi’ndedir. Elmalılı bu ayette de Bakara Suresi’nin 272. ayetiyle tutarlı bir çeviri çözümü ortaya koymuştur. Çevirmen, isim tamlaması şeklinde geçen deyimsel kelimenin semantik anlamı üzerinde herhangi bir değişiklik yapmayarak okuyucuyu metne götürmüştür ki, bu da Yerileştirme metodunun kullanıldığı anlamına gelmektedir.

Rum 38:

فَاتِذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ ذَلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

Diyanet Vakfı Meali:

O halde sen, akrabaya, yoksula, yolda kalmışa hakkını ver. Allah'ın rızasını isteyenler için bu, en iyisidir. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.

Burada “yüz” organının deyimsel anlamda ve eşdizimsel özellikte kullanılmış bir ifade olduğu görülmektedir. Diyanet Vakfı meali daha önce analiz edilen ayetlerde de olduğu gibi “Kabul edilebilir” bir çeviri oluşturarak aynı norm’u izlemiştir. Diyanet Vakfı meali semantik anlamı “yüz” olan ifadeyi “rıza” şeklinde değiştirerek Deyiş Kaydırmaya başvurmuştur. Bunun yanı sıra, bu ayetin çevirisinde Dinamik Eşdeğerlik sağlanarak kaynak metin, kaynak dilin

okuyucusunda nasıl bir etki bırakıyorsa erek metnin de erek dil okuyucusunda aynı etkiyi bırakması hedeflendiği söylenebilir.

Öte yandan, ayetin çevirisi Vinay ve Darbelnet'in (1995) bahsettiği yedi çeşit çeviri prosedüründen Aktarmaya da, Modülasyon'a da örnek olabilecek niteliktedir. Ancak Diyanet Vakfı mealinin yapmış olduğu bu çeviri Modülasyon örneğine daha fazla uymaktadır zira Modülasyon'da anlamın semantiğinin değişmesi söz konusudur. İlgili ayette de “Allah'ın yüzü” ifadesi “Allah'ın rızasına” dönüştürülerek anlamın semantiğinde değişme olmuştur. “Allah'ın yüzü” ifadesinin yer aldığı bir başka ayet ise Leyl Suresindedir.

O ancak Yüce Rabbinin rızasını aramak için verir. (Leyl, 20)

إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى

Leyl Suresinin bahsi geçen ayetinde yine “yüz” ifadesi isim tamlamasına örnek olmakla beraber yukarıda analiz edilen ayetlerdeki isim tamlaması biçiminden farklıdır. Bu ayette önceki ayetlerin aksine, tamlanan iyelik ekiyle birlikte kullanılmış olduğundan lam-ı tarif almamıştır. Adı geçen ayette Diyanet Vakfı meali daha önce yaptığı çeviri çözümlerinin aksine bir yaklaşım sergilememiş ve aynı norm'u göz önünde bulundurarak bir çeviri ortaya koymuştur. “Allah'ın yüzü” ile ilgili ayetler incelendiğinde Diyanet Vakfı mealinin, “Allah'ın yüzü” ifadesinin “Allah'ın hoşnutluğu/rızası” anlamında geçtiği yerlerin hepsinde Deyiş Kaydırma yaparak çevirdiği görülmektedir.

Leyl Suresi'nin ilgili ayetini, Öztürk hariç bütün çevirmenler “Allah'ın rızası” şeklinde çevirdiklerinden, ayetin her bir mealci tarafından yapılmış olan çevirisi verilmeyecektir. Leyl Suresi'nin bu ayetine atıf yapılmasının nedeni iyelik eki almış bir isim tamlaması örneği analiz etmektir.

Bayraklı Meali:

Yakın akrabaya hakkını ver, yoksula ve yolda kalmışa da! Bu, Allah'ın rızasını kazanmak isteyenler için daha iyidir. Onlar kurtuluşa ereceklerdir.

Bir önceki ayette olduğu gibi bu ayette de Bayraklı ile Diyanet Vakfı mealleri arasında benzerlik söz konusudur. İki mealcinin çevirisi de aynı tür normlara örnek teşkil etmektedir. Her ikisinin de, yapmış oldukları çevirilerde ifadedeki anlamın semantiğini değiştirdikleri görülmektedir. Bu nedenle Deyiş Kaydırma yapılmış ve Dinamik Eşdeğerlik hedeflenmiştir. Leyl Suresi'nin 20. ayetinin çevirisinde de aynı benzerlik mevcuttur.

Yüksel Meali:

Öyleyse yakınlığı bulunanlara haklarını ver, yoksula ve yolcuya da... ALLAH'ın rızasını dileyenler için bu daha iyidir; onlar başarıya ulaşanlardır.

Çevirmen bu ayetteki ilgili ifadeyi Bakara Suresi'nin 272. ayetinden farklı bir biçimde çevirmeyi tercih etmiştir. Bu yaklaşımıyla eşdizimsel özellikte ve deyimsel anlamda kullanılan ifadelerin nasıl çevrileceği konusunda sistematik bir yaklaşım sergilemediği öne sürülebilir. Yüksel burada Bayraklı ve Diyanet Vakfı mealiyle aynı yolu izlemiş, Biçimsel Eşdeğerlik yerine Dinamik Eşdeğerliği sağlamayı tercih etmiştir. Böylece Kabul Edilebilir bir çeviri ortaya çıkarmıştır.

Ayrıca bu ayetin çevirisinde herhangi bir kelime eksiltmeye tabi tutulmamış, böylece Deyiş Kaydırmanın tipik bir örneği sergilenmiştir. Leyl Suresi 20. ayete de bakıldığında Yüksel'in, yine "rıza" şeklinde çevirerek Kabul Edilebilir bir çeviri ortaya koyduğu görülmektedir.

"Yüz" organının, Allah lafzıyla mecaz olarak geçtiği ayetlerin yanı sıra Kur'an-ı Kerim'de, yine deyimsel anlamda olarak, insana atıf için de kullanıldığı yerler mevcuttur. Bunun örneklerinden biri Nisa Suresi'ndedir.

Nisa 125:

وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا

Diyanet Vakfı Meali:

İşlerinde doğru olarak kendini Allah'a veren ve İbrahim'in, Allah'ı bir tanıyan dinine tabi olan kimseden dince daha güzel kim vardır? Allah İbrahim'i dost edinmiştir.

Bu ayette "yüz" kelimesi aynı şekilde deyimsel anlamda kullanılmış olmasına rağmen yukarıda analiz edilen ayetlerdeki biçimden farklı özellikler göstermektedir. Öncelikle bu ayette geçen "yüz" kelimesi bir isim tamlaması olmamakla beraber Allah'a atfen değil, insanı nitelemek için kullanılmıştır. Bu ayetteki "yüz" kelimesinin geçtiği cümlede insanın, yüzünü Allah'a teslim etmesinden bahsedilmektedir. Ancak bu ayetin çevirisinde Diyanet Vakfı meali değişik bir çeviri çözümüne başvurarak metne sadık kalmamış, "yüz" kelimesinin karşılığı olarak "kendini," "teslim etme" kelimesinin karşılığı olarak da "vermek" kelimesini tercih etmiştir.

Bu nedenle Diyanet Vakfı mealinin yapmış olduğu bu çeviriyle Dinamik Eşdeğerliği sağladığı ve Kabul Edilebilir bir çeviri ortaya koyduğu söylenebilir. Buna ek olarak bu ayetin çevirisi bağlamında Yerelleştirme stratejisinin kullanıldığı da söylenebilir. “Yüz” kelimesinin deyimsel anlamda kullanıldığı bir başka ayet ise Rum Suresi’ndedir.

Allah katından, dönüşü olmayan bir gün (kıyamet günü) gelmeden önce yönünü o gerçek dine çevir! O gün (insanlar) bölük bölük ayrılacaklardır. (Rum, 43)

فَاقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ يُصَدِّعُونَ

Bu ayette geçen وَجْهْ kelimesinin semantik anlamı “yüz”dür. Sadece Diyanet Vakfı meali ve Bayraklı bu kelimenin karşılığı olarak “yön” kelimesini tercih etmişlerdir. Yaptıkları bu tercihle Diyanet Vakfı meali ve Bayraklı bir kez daha Değiş Kaydırma yaparak Yerelleştirme metodunu kullanmıştır. Arapçada “yön” kelimesinin sözlükteki karşılığı جهة ’dir. Bu ayette ise belirtildiği üzere وَجْهْ kelimesi geçmektedir. Yukarıdaki örneklerde de olduğu gibi Diyanet Vakfı meali ve Bayraklı bu çeviriyle yine Dinamik Eşdeğerliği sağlamıştır. Her iki çevirmenin de, böyle bir yaklaşım sergilemiş olmalarındaki en temel neden metni okuyucuya götürerek okuyucunun, metni daha iyi anlamasını sağlamaya çalışmak olduğu savunulabilir.

Bayraklı Meali:

Bütün benliğini Allah'a teslim eden, daima iyilik yapan ve her türlü bâtıldan yüz çeviren İbrâhim'in inanç sistemine, Allah'ın onu sevgisiyle yücelteceğini görerek uyan kişinin dininden daha güzel bir din var mıdır?

Önceki sayfalarda da bahsedildiği üzere, önceki ayetlerin aksine, buradaki “yüz” kelimesiyle atıfta bulunulan, Allah değil insandır. Bayraklı tarafından bu ayetin çevirisine bakıldığında, tek kelime olan وَجْهْ ifadesini “bütün benliğini” şeklinde iki kelimeyle yorumladığı görülmektedir. Bu yaklaşımıyla Bayraklı, ifadeyi açıklama (paraphrase) yoluyla çevirmeyi tercih etmiştir. Dikkat edileceği üzere Bayraklı’nın çevirisi okur ve erek metin odaklı bir yaklaşımı benimsemiş olmaktadır. Bayraklı, Rum 43’te Diyanet Vakfı mealiyle aynı şekilde ortaya koyduğu Dinamik Eşdeğerlik yaklaşımını burada da yinelemiştir.

Yüksel Meali:

ALLAH'a teslim olarak iyilik yapan ve İbrahim'in tektanrıci dinine uyandan daha güzel bir dine kim sahip olabilir? ALLAH İbrahimi arkadaş edindi.

Yüksel, bu ayette, diğer mealcilerden farklı bir biçimde, ilgili deyimsel kelimeyi düşürerek erek dile aktarmış, Deyiş Kaydırma stratejisi çerçevesinde bir çeviriyi tercih etmiştir.

Elmalılı Meali:

Hem kimdir o kimseden daha güzel dinli ki özü muhsin olarak yüzünü tertemiz islâm ile Allaha tutmuş ve hanîf (sâde hakka boyun eğer muvahhid müslim) olarak İbrahim milletine uymuştur, Allah ki İbrahimi halil edindi.

Elmalılı, çevirisinde sözcüğün semantik anlamı üzerinde herhangi bir değişiklik yapmamış ve ilgili sözcüğü erek metne dâhil ettiği bir erek metin ortaya koymuştur. Elmalılı'nın, yapmış olduğu, “yüz” kelimesinin çevirileriyle, kuramlar bağlamında diğer mealcilerden çok farklı bir yol izlediği görülmektedir. Diğer mealcilerin hepsi, Allah'ın hoşnutluğu anlamına gelebilecek olan isim tamlamasında “Allah'ın rızası” şeklinde Deyiş Kaydırmalara başvururken Elmalılı, kaynak metne son derece bağlı kalmayı tercih etmiştir, böyle bir yaklaşımla da, Yeterli çeviri örneği ortaya çıkmaktadır.

Öztürk'ün, mealinde “Allah'ın yüzü” ifadesinin çevirileri analiz edildiğinde istisnasız her ifadeyi “yüz” şeklinde çevirdiği saptanmıştır. Öztürk'ün, Elmalılı ile aynı çeviri normlarına örnek teşkil eden çeviriler ortaya koyduğu görülmektedir. Elmalılı, sadece Bakara 115'te Öztürk'ten farklı bir yaklaşım benimsemiştir. Öztürk, “yüz” kelimesinin isim tamlaması şeklinde kullanılmadığı ayetleri bile, sözcüğün semantiğinde hiçbir değişiklik yapmadan “yüz” şeklinde çevirmiştir. Ortaya koyduğu bu çeviri çözümlerinde hiçbir Deyiş Kaydırmaya başvurmayarak Biçimsel Eşdeğerliği sağlamıştır. Bunun yanı sıra, bu çevirilerle, okuyucu tam anlamıyla metne götürülmek istenmiştir. Buna ek olarak, Yaptığı bu çeviri çözümleri yedi çeşit çeviri prosedüründen Tam Kopyalama'nın güzel bir örneğidir.

Diyanet Vakfı tarafından hazırlanan Kur'an mealindeki deyimsel anlamda kullanılmış beden organları çevirilerinin geneline bakıldığında, çevirilerdeki Öncül Norm'un, bazen Kabul Edilebilir bazen de Yeterli bir çeviri ortaya koymaktan ibaret olduğu söylenebilir. Diyanet Vakfı mealî “Çeviri Süreci Normları” bağlamında ele alındığında ise bazı durumlarda, parantez içeren çeviri çözümlerinin sunulduğu sonucu çıkarılabilir. Çeviriler, “Metinsel-Dilsel Normlar” açısından değerlendirildiğinde de, sıklıkla Deyiş Kaydırmalara yer verildiği söylenebilir.

Bayraklı'nın yapmış olduğu, deyimsel anlamda kullanılmış beden organları çevirilerindeki Öncül Norm'un, Diyanet Vakfı mealinin aksine sadece Kabul Edilebilir bir çeviri sunmak

olduğu görülmüştür. Ayrıca Çeviri Süreci Normları olarak da, Diyanet Vakfı mealine kıyasla daha az parantezlere başvurulduğu, ancak her mecazi ifadenin her yerde aynı şekilde çevrilmesi konusundaki tutarlılıktan feragat edildiği göze çarpmaktadır. Bu çeviriler Metinsel-Dilsel Normlar açısından değerlendirildiğindeyse, neredeyse her eşdizimsel ve deyimsel ifadenin çevirisinde Deyiş Kaydırmaya başvurulduğu ve Dinamik Eşdeğerliğin sağlandığı söylenebilir.

Yüksel'in, deyimsel olarak kullanılmış beden organları çevirileri incelendiğinde, Öncül Norm'un, Diyanet Vakfı mealinde olduğu gibi bazı durumlarda Yeterli bir çeviri, bazen de Kabul Edilebilir bir çeviri yapmak olduğu görülmektedir. Buna ek olarak, Yüksel'in çevirisinde Çeviri Süreci Normları itibarıyla birçok defa Dinamik Eşdeğerliği sağlama ve Deyiş Kaydırmalara başvurma saptanmıştır. İlgili çeviriler, Metinsel-Dilsel Normlar bağlamında analiz edildiğinde ise diğer meallerden farklı olarak göze çarpan özellik, çeviri yapılırken bazı kelimelerin düşürülmesi ve gramatik söz diziminin bile bazı durumlarda değiştirilmesidir.

Elmalılı'nın mealindeki ilgili ifadelerin çevirileri analiz edildiğinde, çevirisindeki Öncül Norm'un, kaynak metnin normlarına bağlı kalma, Yeterli bir çeviri ortaya koymak olduğu görülmektedir. Yapılan bu çeviri, Çeviri Süreci Normları açısından değerlendirildiğindeyse sürekli bir biçimde Biçimsel Eşdeğerlik sağlandığı, Dinamik Eşdeğerliğin ise büyük ölçüde terk edildiği söylenebilir. Metinsel-Dilsel Normlar bağlamında göze çarpan olgu ise çevirmenin Osmanlıca'yı çok belirgin bir şekilde kullanıyor olmasıdır.

Öztürk'ün, deyimsel anlamda kullanılan “el” ve “yüz” kelimelerinin çevirilerindeki Öncül Norm'un, okuyucuyu metne götürerek Yerileştirme metodunun kullanılması olduğu söylenebilir. Öztürk'ün çevirilerine, Çeviri Süreci Normları bağlamında bakıldığında Biçimsel Eşdeğerliği sağlama konusunda bir tutarlılık oluşturduğu ve parantez kullanımına başvurmadığı savunulabilir. Son olarak, yaptığı çeviriler Metinsel-Dilsel Normlar açısından değerlendirildiğindeyse Elmalılı'nın aksine, Osmanlıca kelimelerden kaçındığı, sade ve yalın bir dil kullandığı görülmektedir.

SONUÇ

Bu araştırmada batılı çeviribilimcilerin kuramları ışığında Kur'an-ı Kerim'de “el” ve “yüz” kelimelerinin geçtiği deyimsele anlamda kullanılmış beden organları çevirileri analiz edilmiştir. Bu araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular çeviri düzeyinde ve genel çeviri analizi düzeyinde şeklinde iki sınıfa ayrılmaktadır. Genel çeviri analizi konusunda elde edilen en önemli bulgu çeviri kuramları bağlamında açıklamalar yapılmadan bilimsel bir çeviri eleştirisinin ya da analizinin yapılmasının söz konusu olmadığı, çeviri kuramları ışığında açıklamalar yapılmadan oluşturulan bir çeviri analizinin sadece doğru-yanlış düzeyinde kalıp “hata avcılığı” biçimine dönüşeceğiştir.

Bu araştırmanın sonucunda çeviri düzeyinde de birçok bulgu elde edilmiştir. İncelenen beş farklı Kur'an-ı Kerim mealine bakıldığında “yüz” kelimesinin çevirisinde Öztürk ve Elmalılı hariç diğer üç mealcinin de Deyiş Kaydırmalara başvurarak Kabul Edilebilir çeviriler ortaya koydukları saptanmıştır. “Yüz” kelimesinin çevirisinde Öztürk ve Elmalılı'nın Yeterli bir çeviri ortaya koyduğu tespit edilmiştir. Hem “el” hem de “yüz” kelimelerinin çevirilerinde Deyiş Kaydırmaya başvurarak Dinamik Eşdeğerliği sağlayıp Yerelleştirme metodunu kullanan tek mealcinin Bayraklı olduğu görülmüştür.

Bayraklı dışındaki diğer mealcilerin, “el” kelimesinin eşdizimsel olarak geçmediği ayetlerin çevirilerinde Biçimsel Eşdeğerliği sağlayarak Yeterli bir çeviri örneği oluşturdukları, eşdizimsel olarak geçtiği ayetlerde ise birbirinden farklı yaklaşımlar sergiledikleri saptanmıştır. Türkiye genelinde yapılmış belli başlı meallerdeki “yüz” kelimesinin çevirilerinde Dinamik Eşdeğerliğin, Biçimsel Eşdeğerlikten daha fazla sağlandığı, “el” kelimesinin çevirilerinde ise durumun tam tersinin geçerli olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak, çeviri kuramlarına yeterince hakim olunmadan çeviri yapılabilse de, çeviri eleştirisi ya da analizi gibi bir çalışmayı yapacak araştırmacının çeviri kuramlarına son derece hakim olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, analiz bölümünde de belirtildiği üzere, Kur'an'daki terminolojik kelimelerin çevirisi yapılırken Kur'an'ın, hiçbir kelimeyi rastgele

seçmediği gerçeğini göz önünde bulundurarak tutarlı ve isabetli çeviriler ortaya koymak için çaba sarf edilmelidir.

KAYNAKÇA

Abdul-Rauf, H. (2005). Cultural Aspects in Qur'an Translation. L. Long. (Ed). *Translation and Religion*. (s.162-173). Toronto: Multilingual Matters.

Abdulwahid, Y. Y. (2013). The Translation of Idioms in the Glorious Qur'an into English. *College of Basic Education Researches Journal*. 12(3). 845-855.

Atay, H. (2009). *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Çevirisi*. Ankara: Atay.

Bayraklı, B. (2007). *Kur'an Meali*. İstanbul: Bayraklı Yayınları.

Bilgin, A. (2003). *Kur'an'da Deyimler ve Kur'an'ın Anlaşılmasındaki Rolü*. İstanbul: Pınar.

Bilgin, A. (2008). *Kur'an'daki Deyimler ve Zemahşeri'nin Keşşaf'ı*. Ankara: Ankara Okulu.

Baker, M. (1992). *In other Words*. New York: Routledge.

Baker, M. (2006). *Translation and Conflict*. New York: Routledge.

Elmalılı, H. Y. (2014). *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*. İstanbul: Andaç.

Güler, M. G. (2011). *Sadeleştirilmiş Kur'an baskılarında Tehlike Nedir?* <http://www.hakaynasi.com/mustafa-g-guler/855/sadelestirilmis-kuran-baskilarinda-tehlike-nedir-mustafa-g-guler-as-ha.aspx26/08/2016> sayfasından erişilmiştir.

Holmes, J. (2000). The Name and Nature of Translation Studies. L. Venuti. (Ed.). *The Translation Studies Reader*. (s.180-193) New York: Routledge.

Mir, M. (1989). *Verbal Idioms of the Qur'an*. Michigan: The University of Michigan Press.

Newmark, P. (1981). *Approaches to Translation*. Oxford: Pergamon.

Newmark, P. (1991). *About Translation*. Ontario: Multilingual Matters Ltd.

Nida, E. (1964). *Toward a Science of Translating*. Leiden: E.J. Brill.

Nida, E., & Charles. R. Taber. (2003). *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: E.J. Brill.

Nord, C. (1977). *Translating as a Purposeful Activity*. London: Routledge.

Okasha, T. (2012). *Translating Holy Texts: Old and New Theories*. Saarbeücken: Lambert Academic Publishing.

Özcan, M. (2014). *Kur'an Deyimleri ve Çeviri Stratejileri*. İstanbul: Cantaş.

Özek, A., Karaman, H., & Turgut, A. (1993). *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.

Öztürk, Y.N. (2008). *Kur'an'daki İslam*. İstanbul: Yeniboyut.

Öztürk, Y.N. (2012). *Kur'an-ı Kerim Meali*. İstanbul: Yeniboyut.

- Popovic, A. (1970). The Concept Shift of Expressions in Translation Analysis. J, Holmes. (Ed). *The Nature of Translation: Essays on the Theory and Practice of Literary Translation*. (s. 78-87). Mouton: Slovak Academy of Sciences.
- Reiss, K. (2000). *Translation Criticism Potentials and Limitations*. London: Routledge.
- Söyler, S. (2014). *Rus Dilindeki İncil Deyimleri ve Türk Dilindeki Kur'an Deyimlerinin Semantik ve Üslupbilim Bakımından Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Suçin, M. H. (2013). *Öteki Dilde Var Olmak*. İstanbul: Multilingual.
- Toury, G. (2012). *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Tel Aviv: John Benjamins.
- Venuti, L. (2008). *The Translator's Invisibility A History of Translation*. New York: Routledge.
- Vinay, J. P., & J, Darbelnet. (1995). *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*. J, Sager. (çev.) Philadelphia: John Benjamins.
- Yıldırım, M. (2014). *Elmalılı Meal ve Tefsirinde Kur'an Deyimlerinin Çevirisi*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Yiğit, M. (2015). *Arapçada Deyimler ve Kur'an-ı Kerim'de Kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Yüksel, E. (2000). *Mesaj Kur'an Çevirisi*. İstanbul: Ozan.

